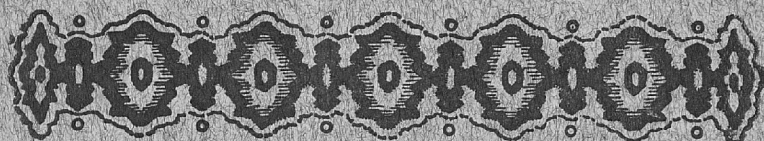
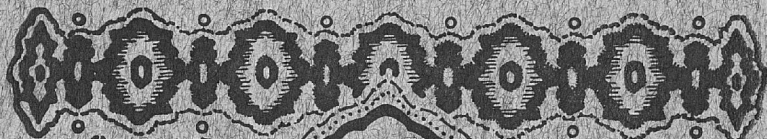

POŠTINA PLAČANA V GOTOVINI.

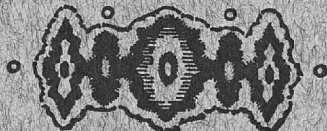

ŽENSKI

19 SVET 30

ILETNIK VIII.

NOVEMBER

*

ŠTEV. 11.

Halo!

Halo!

Vi žene in dekleta

dali ste se že udeležili

RADION

nagradne naloge za
50.000 dinarjev?

Ako tega še niste storili, zahtevajte takoj od Vašega trgovca brezplačne karte za sodelovanje in točne pogoje!

OBRAZI IN DUŠE.

Jane Addams.

Ime Jane Addams je razmerno dosti premalo poznano med nami, dasi je ona morda najplemenitejša pojava med poznanimi sodobnimi ženami. Njeno življenje in delovanje očituje po čistosti svojih nagibov nekaj svetniškega, apostolskega. Zgodaj je spoznala smoter svojega življenja v delu za najbednejše in najbolj zapuščene in je to svojo nalogo smatrala za nekaj svetega in vzvišenega, kot religijo svo-

spoznanju ni bil utemeljen v njenih momentih njenega življenja, ker se ji je kot hčerki bogatega podjetnika malega mesta, kjer revščina ni tako velika in prepadi med družabnimi razredi ne tako očitni, le počasi odpiral pogled v socialno bedo. To, da je posvetila svoje življenje socialnemu delu, je bilo sad notranjega razmišljanja, njene plemenite duše o smislu in smotru človeškega življenja. Ko je izvršila univerzo, je mnogo potovala po Franciji, Nem-

čiji, Italiji, kjer je študirala umetnost in življenje. Čimdalje bolj je spoznavala nesmiselnost vsega umetniškega in intelektualnega stremljenja, če se ne odraža v resničnem življenju. Večkrat je bila v Londonu, kjer se ji je porodil načrt za uresničenje njenih teženj po socialnem udejstvovanju. Sklenila je, da najame v najrevnejšem delu Chicaga hišo, kjer bodo našli revni in zapuščeni zatočišče, a mlada dekleta, ki se posvečajo izključno študiju, bo pritegnila k sodelovanju, da spoznajo resnično življenje z vsemi njegovimi senčnimi stranmi ter v delu najdejo smoter svojega življenja. To je bil začetek ene najznamenitejših socialnih ustanov Amerike, takozvani Hull-House. Hull-House je settlement, to je naselbina, neke vrste zavod, in sicer je bil to prvi settlement v Ameriki, ki je začel delovati l. 1889., ko o socialnem skrbstvu še ni bilo sledu. Danes obsega cel kompleks poslopij in ima jako obsežen delokrog. Sličnih ustanov je sedaj po več v vsakem večjem mestu Amerike.

Program svoje ustanove je videla Jane Addams v stremljenju, da postane središče za višje kulturno in socialno življenje, da ustanavlja in vzdržuje vzgojne in humanitarne naprave ter proučuje in izboljšuje razmere v industrijskem okraju Chicaga.

Na tem programu je začela takoj delovati z dvema svojima prijateljicama, in sicer s požrtvovalnostjo, ki se ni strašila nobenega napora. Odprla je vrata najrevnejšim in je imela dan za dnem priliko spoznavati strašno moralno in materialno bedo, v kateri je živela njena okolica.

Med prvimi, ki so bili deležni njene zaščite, so bili otroci. Komaj je prišla, že so ji prinesli 6 mesecev starega dojenčka, ki ga je zavrгла njegova mati. Drugič je vzela v oskrbo nezakonsko mater z otrokom, ki jo je njena okolica obsojala in prepustila najhujši bedi. Pobrala je s ceste otroka zaposlenih staršev ter mu nudila zavetje in hrano. Kmalu so bili najmlajši zbrani v otroškem vrtcu pod varstvom požrtvovalne sotrudnice, a za večje je otvorila razrede, kjer so se učili vsega potrebnega. Sedaj prirejajo ženski klubi, ki imajo svoje prostore v Hull-Housu, vsako leto meseca maja otrokom svečanost, ki je za prebivalce zavoda najprijetnejši dogodek v letu.

Vendar je skrb in delo naselbina posvečeno pred vsem odraslim. Z mnogimi sodelavci, ki si jih je Jane Addams znala pridobiti iz vseh stanov prebivalstva mesta Chicaga, je ustanovila tečaje, ki so imeli namen spopolniti splošno in strokovno izobrazbo odraslih iz vrst proletarijata. Tu so predavali brezplačno požrtvovalni zdravniki, profesorji, učitelji, juristi o politiki, literaturi, higijeni, gospodarstvu, državljanskih zakonih Amerike, etiki itd. Za priseljence, ki niso znali angleškega jezika, so se trajno vršili tečaji za angleščino, ki so jih posečali

delavci iz vseh krajev sveta. Čikaška univerza prireja vsako soboto številno obiskana ljudska predavanja.

Za dekleta in matere prireja settlement gospodinjske, higijenske in vzgojne tečaje.

Za izpolnjevanje svoje izobrazbe imajo delavci v Hull-Housu brezplačno na razpolago knjižnico in čitalnico, gledališko dvorano, kjer se uspešno udeležuje dramatski klub, ter telovadnico. Istotako imajo otroci svojo knjižnico in marionetno gledališče.

Delokrog Hule-Housa je skoro neomejen, kakor je tudi brezmejna želja njegove ustanoviteljice pomagati gospodarsko šibkim slojem. Zanimivo je, kako se skuša poglobiti v vsak slučaj bede, v vsako novo obliko socialne krivičnosti, samo da bi mogla svoje delo bolj uspešno uveljaviti v korist zatiranim. Kmalu je spoznala pomanjkljivost karitativnega dela, če ni smotreno usmerjeno in mu manjka koncentracije. Istotako je uvidela, da samo zasebna dobrodelnost ne zadostuje za uspešno pomoč, temveč da je nujno potrebno sodelovanje s strani mestne in državne uprave. Začela je vztrajno delati za uresničenje tega stremljenja s prirejanjem diskusij in predavanj, opozarjati širšo javnost in odločujoče kroge na nujnost tega problema. Tako se je na njeno pobudo sestal poseben odbor, ki naj bi izdelal program po njeni zamisli. Kot najvažnejšo nalogo si je nadel odbor skrb za brezposelne. Kakor danes je bilo tudi tedaj to vprašanje najbolj pereče. V delavskih okrajih mesta so otvorili poslovalnice za podeljevanje podpor, oskrbeli so zasilna stanovanja za one, ki vsled brezposelnosti niso mogli plačati najemnine. V zavodu samem je našlo zatočišče mnogo žen brez doma. Osnovala se je posredovalnica za delo in začela takoj poslovati z velikim uspehom. To so bili pričetki organiziranega socialno skrbstvenega dela, in da bi se mu mogla uspešneje posvetiti, je Jane Addams pričela študirati probleme narodnega gospodarstva v zavesti, da se mora vsako smotreno delo postaviti na znanstveno podlago. Vendar pravi sama, da ji je pri tem delu najzanesljivejši vodnik resnično poznavanje življenja.

Zlasti veliko zaslug si je pridobila Jane Addams s svojim delom za socialno zakonodajo, vsled česar jo v Združenih državah Sev. Amerike priznavajo kot največjo socialno političarko. Takrat je bilo delavstvo še veliko bolj izročeno na milost in nemilost delodajalcu in ona je kmalu spoznala grabežljivost kapitala in njegovo brezobzirnost napram delavstvu. Uvidela je, da največja požrtvovalnost posameznika ne prinaša dosti koristi, če nima zaslombe v zakonodaji. Vsled tega je začel settlement sistematično raziskovati socialne prilike delavstva in na temelju pridobljenih dejstev je J. A. vztrajno pokazovala javnosti na strašni kaos, ki je vladal v industrijskem življenju z ozirom na delavske razmere. Zlasti je preiskovala skupno s svojimi prijatelji delo otrok, ki so često umirali vsled preobremenjenosti. Pri tem so naleteli

na strahovite slučaje brezobzirnega izkoriščanja. Ker so bili podjetniki neomejeni, nikomur odgovorni gospodarji, so bile varnostne naprave pri strojih skrajno pomanjkljive, vsled česar so bile nesreče jako pogoste. Da ni bilo treba v takih slučajih podjetniku plačati zdravljenja, je prisilil starše zaposlenih otrok, da so se obvezali, da ne bodo zahtevali nobene odškodnine za slučaj ponesrečenja. O kakem nezgodnem ali bolniškem zavarovanju pa takrat itak ni bilo govora. Z ozirom na to stanje je J. A. s svojimi sodelavci prirejala v vseh delih Chicaga skozi tri mesece vsak večer predavanja, v katerih so opozarjali javnost na pogubne posledice zaposlenja otrok. Obenem so začeli boj proti nočnemu delu žen in predolgemu delovnemu času. V tem boju so našli največ razumevanja in podpore pri strokovnih delavskih organizacijah. Ko je stvar dozorela, so se obrnili na parlament. Uspeh ni izostal. Prvo, kar so dosegli, je bila odprava zaposlitve otrok po tovarnah. Takoj, ko je zakon stopil v veljavo, je bila imenovana inšpektorica in 20 pomočnic, ki so skrbele, da se je zakon izvajal po tovarnah. Jurist, ki je stanoval v Hull-Housu, je zastopal v spornih slučajih delavce brezplačno pred sodiščem.

Kljub požrtvovalnosti in nesebičnosti, s katero se je posvečavala J. A. delu za zatirane, so jo začeli mučiti dvomi o plodnosti njenega dela. — zlasti ko je neke mrzle zime ostalo na tisoče delavcev na cesti brez posla. Tedaj je spoznala, kako brez moči je vsa dobra volja nje in njenih sodelavcev, četudi so uporabili vsa sredstva, da bi pomagali brezposelnim. Spričo strašne bede in gladu, ki so ga trpeli, se ji je zdelo, da je vse njeno humanitarno in vzgojno prizadevanje kaplja v morje socijalne bede in krivice.

V teh duševnih bojih se je odločila, da osebno obišče Tolstega, čigar življenje in delo je vneto zasledovala. Upala je, da bo pod njegovim vplivom našla novo pot, po kateri bo uspešneje delovala v zapletenih prilikah velikega mesta v prid ubogim. Obrnila se je nanj kot na človeka, ki mu je bila dana zmožnost, da je uravnal svoje življenje po svoji vesti in dejansko uresničil svoj nauk. Toda to srečanje ji ni prineslo utehe in duševnega miru. Z nezaupanjem je motril Tolstoj moderni kroj njene obleke in jo vprašal, če se preživlja z delom svojih rok. Vrnila se je razočarana in obupana. Poskusila je z manuelnim delom, ki jo je pa, nevajeno, tako utrujalo, da ga je morala opustiti. Polagoma je zmagala nad dvomi in nad teorijo ruskega moralista njena zdrava prirodnost in se je vrnila v svoj pravi delokrog.

Med svetovno vojno je bila J. A. odkrita nasprotnica soudeležbe na vojni, za kar je morala marsikaj trpeti.

To je samo neznamen del iz življenja in delovanja te velike žene, ki ji je letos baš 70 let.

Angela Vodetova.

Gospa Marina.

(Nadaljevanje.)

XI.

Ko je Ruža položila na kovčeg še odejo za potovanje, so zaloputnila vratica, motor je zabrneel in voz je zdrčal po rahlo nagnjeni cesti. Marina je še videla, kako so utonile njegove luči v temi ovinka, ujela hreščeči odjek trobila. Potem je zaprla okno. Saj bi ga bila spremila. Da, rada bi ga bila spremila na kolodvor, kakor je bila navada. Morda bi mu bilo celo prav. Morda bi sploh bilo prav —

A ko ga je vprašala, ali naj se pelje ž njim, je odgovoril: „Ne muči se, Marina. Nerodno ti bo, zdaj, o polnoči. In voz moraš vzeti za pot nazaj.“ Tako je ostala doma in prav ji je bilo tudi tako. Da, tako je bilo še bolj prav. Ugasnila je luč v kuhinji in se vrnila v sobo. Vse naokoli so ležale Androve stvari. Hiteli so, da so mu odpremili kovčege, saj se je tako naglo odločil za potovanje. Se pred dobrim tednom ni prav vedel, kam pojde na dopust. Nekaj so govorili, da bi šli nekam v šume, v eno tistih majhnih letovišč v okolici Sarejeva, ki so kakor nalašč ustvarjena za rodbine z otroci. Gorski zrak, brezhibna voda, mastno mleko in neizmerno kraljestvo gozdov s celimi vrtovi rdečih jagod in malin. Še preje, da, so se menili, da pojdejo na morje. Nekam, kjer ni preveč sveta in kjer je voda plitka, žal prostran in iz najdrobnejše miške. Pa to je bilo davno, to je bilo še v zimi. Takrat so se menili, da bi šli skupaj s Koppovimi, in če bi gospod Kopp ne mogel, bi se jim priključila Vanda sama. O, od takrat je davno —

Od maja sem pa so pogovori o letovišču kar prestali. Šele pred dobrim mesecem je gospa Vanda pri nekem, zdaj tako redkem obisku vprašala: „In kaj bo z našim letovanjem? Imam prospekte od povsod. Pošljem ti jih, Marina. Izbiraj ti, ki imaš deco —“

Nehote je prav kratko odgovorila Marina: „Jaz ne pojdem na morje.“

„„Ne? Zakaj pa ne? Saj smo vendar sklenili že pozimi, da pojedemo nekam na Jadran.““

„Premislila sem si. Ne konvenira mi. In Sesterca je še premajhna.“

Vanda je bila jezna, a rekla ni nič. Morda ni hotela razpresti pogovora, ker ni hotela niti slutiti še drugih razlogov, razlogov, ki bi zamogli spraviti pogovor v neprijetno smer. Bolje je, če molči in če ne drege v stvari, ki je končno ne brigajo. Če Marina noče, pa naj ostane doma. Zato je takrat skomignila z rameni in dejala: „Kakor hočeš. Meni je vseeno. Izbrala si bom zdaj pač bolj svetsko kopaljšče. Crikvenico ali Rab. Morda Dubrovnik —“

Andro je bil nejevoljen, ko je izvedel, da Marina nikakor noče na morje. „Zakaj pa ne? Zakaj pa naenkrat ne?“ jo je vprašal dokaj neprijazno. A ko je okrenila glavo in mu pogledala v oči, je pogled umaknil in rahla rdečica mu je lezla v lice.

Od takrat nista dolgo nič več spregovorila o letoviščih in dopustih. Šele pred dobrim tednom je sprožil misel o gozdovih in Marina jo je živahno pozdravila. O, to bi bilo lepo. In Klop je že sanjal o malinah —

Tako je mislila Marina, hodila po mozevi sobi, urejala kravate, ki so bile križem razmetane, spravila zavržene ovratnike, zaprla zijoče predale in skrbno pobrala ostanke tobaka, ki ga je Andro v naglici razsul po nočni omarici. Mimogrede je šinil njen pogled na urico, ki jo je nosila ob zapestju. Da, zdaj nekako bo njegov vlak odšel. Prav nenadoma danes popoldan šele je povedal, da bo odpotoval. V Kupari, v elegantno kopališče kraj Dubrovnika se vozi. Tam biva že teden dni gospa Vanda in ravnatelj Kopp. Pred dnevi je prispela razglednica s palmami, rumeno plažo in neverjetno modrim morjem. Od tistega dne tudi o gozdovih niso nič več govorili.

Marina se je začudila, da ni nič več bolelo. Niti tedaj ni zbolelo, ko je Andro rekel, da potuje. Ni ji gledal takrat v oči, ampak pozorno je nekaj iskal na pisalni mizi. „In če misliš, Marina, da bi bilo dobro za otroke, pojdi z njimi v šume. Morda v Pale, ali kamorkoli hočeš. Saj imaš prav, da letos še ne greš na morje. Vožnja je utrudljiva, Sesterca je zares premajhna.“ In ko ni rekla nič, je še pristavil: „Pustil ti bom tu v miznici hranilno knjižico. Dvigni, Marina, kolikor boš potrebovala. In prvega ti bo prinesel sluga vso mojo plačo.“ In po kratkem molku: „Ali ti ni prav, Marina, da potujem?“

Pogledala ga je. Na njegovem licu je bilo malo rdečice, na čelu neprijazna guba, v očeh — ni bilo nič. „O, zakaj mi ne bi bilo prav? Zakaj ne bi potoval?“ „Nu, vidiš, tako je prav. Saj vem, da si razumna.“

In razumna žena je z mirno roko zlagala mozevo garderobo, spretno polnila kovčege. Andro je bil nekoliko nervozen, tako da Klop pri zanimivem opravilu pakovanja nikakor ni prišel na svoj račun. Vendar mu je rekel pri slovesu, ko ga je poljubil, preden so ga položili v posteljico: „Priden bodi, Klopčič, in mamico lepo ubogaj, in pazi na Sesterco, pa ti bom nekaj lepega prinesel.“ „„Kaj?““ je hotel vedeti Klop. „„Kaj mi boš prinesel, tata?““ „Morda morskega konjička, ali bogve kaj. Ampak samo, če zdaj ne boš nič več govoril in če boš lepo zaspančkal.“

Potem sta povečerjala z Marino in potem so se vlekli tiste dolge ure mučnega čakanja na odhod. Stokrat sta pogledala na uro, pogovor je tekel leno in se dotikal stvari, ki niso zanimale ne njega in ne nje. Med njima je visela beseda, ki sta jo čutila oba in ki sta se ji izogibala.

Mnogokrat je že bila v zadnjih mesecih med njima tista beseda, mnogokrat že se je hotela Marina okleniti svojega moža z mehкими rokami in mu reči: „Andro, kaj je med nama, Andro, kako bo to?“ A nekaj jo je vedno zadržalo, roke so ostale tiho v naročju in ustne so molčale. Minute mehkega razpoloženja so minile in kmalu so dogodki dneva preverili Marino, da je bilo prav tako. In tiste minute so se vračale vedno redkeje. Tedni so minevali in nič se ni zgodilo. Andro je hodil svoja pota, Marina je opravljala dom in ni izpraševala. Ničesar ni hotela vedeti, ničesar slutiti. Samo pozabiti je hotela. In kar naenkrat ni nič več bolelo. Samo tam, kjer je bila preje tista kruta bolečina, je bilo zdaj tako strašno prazno, tako mrtvo, kakor da je anestezirano. Nič ne boli. Trenotno prav nič ne boli, in zavest imaš, da ne bi bolelo in če bi zbadale žareče igle. In vendar se bojiš, da bo učinek mamila nekoč prestal, in da se bo bolečina, stokrat hujša, povrnila —

Soba je bila urejena, samo na pisalni mizi so še ležali papirji. Marina je odbrala stare časopise, odmetavala računske in tramvajске listke, nekaj pisem je spravila v predal. Tu je hranilna knjižica. Andro je dober gospodar. Saj ni težko dobro gospodariti, če ni gmotnih težkoč. Andro ima poleg zadostne plače še lastno premoženje. Sam je ostal po vojski na lepem posestvu, ki pa ga je ugodno odprodal in ves Marinin dom je kupljen iz moževega denarja. Ne, ni dovolil, da bi se Marina dotaknila svojih skromnih prihrankov. Vse, prav vse je hotel nabaviti sam. Tu je hranilna knjižica. „Dvigni, Marina, kolikor potrebuješ. Z otrokoma pojdite v šume.“ Morda res pojdemo v šume. Otrokoma bi delo dobro, čeprav sta čila in zdrava, čeprav poletje dozda ni bilo preveč vroče, čeprav so gospodarji z Ružino pomočjo letos skrbno uredili vrtiček. Morda le pojdejo v šume. Med jagode in maline, Klop. Brez ateka, Klop — Brez ateka —

Mnogokrat, še preje ko je bolelo, ko je še tako strašno bolelo, da je Marina mislila, da ne vzdrži, ji je bežno prišla misel na ločitev. Otrokoma bi bila njena. Po vsej pravici bi bila otrokoma njena. Otroci brez ateka.

Odvedla bi ju bila, s seboj bi ju vzela v negotovo bodočnost. Ognjišče bi razdrla, krov domačije bi raztrgala. Deco bi odtujila od očeta, ki ji je nezvest. Ali more? Ali sme? Nezvest je njej. Ali je nezvest tudi otrokoma? „Dvigni, Marina, pojdite v šume. In sluga prinese vso plačo.“ Ali je bila skrb? Ljubezen? Ali odkupnina? Da potolaži vest, da si kupi pravico do prostosti? Andro, ali je med nama res tako, da te več ne poznam? Ne poznam več tvojih misli, ne uganem tvojih namerov? Ali je šla najina pot že toliko narazen, ali je med nama že tako globok prepad? In nič ne boli, prav nič več ne boli? Res ne boli?

Marina si je položila roke na srce. Res ni bolelo.

Tedaj je zaprla predal in vstala. Prav majhen nasmeh, za spoznanje bridek, je bil na njenem obrazu. Morda le pojdejo v šume —

XII.

Marina je računala. Trdno je že sklenila, da bodo zaprli dom in se preselili v gozd. Zadnje dni pritiska vročina in kar je prizanesel julij, bo menda nadomestil avgust. Nima baš velikega veselja, da bi šla na letovišče. Ampak dolžnost ima, dolžnost do dece. Zdaj računa. Nekaj garderobe bo tudi treba. Močna obutev za Klopa, da bo lahko lazil čez drn in strn. Nekaj obleke zase. In Marina je začudeno ugotovila, da ni vse poletje še ničesar kupila. In da ni ničesar pogrešila. Niti mislila ni na obleke, na toaletne drobnjarije. Zdaj pa bo rabila lahek, topel plašč, priprosto poletno obleko, mehak žemper. In naenkrat se ji je zdelo čudno, da bi vse to nabavila z Androvim denarjem. Nikdar preje ni o tem premišljevala. Zdaj ji je bilo mučno. Močen dojem jo je prevzel o nečem, kar je podzavestno že dolgo občutila. Odkar je splahnela bolečina v srcu, se ji je zdelo, da postajajo stvari v tem domu tuje. Njena omara je bila prav za prav Androva omara in lepa preproga in nežni akvareli z obale. Kaj pa je njenega v tej hiši? Nekdaj je bilo njeno vse. Kdo je kdaj vprašal, kaj je moje, kaj tvoje? Saj je bilo vendar vse naše, vse naše, ves svet —

Zdaj čuti Marina jasno, da je le še gospodinja, le še čuvarica vse te robe. Kako bo to? Čuti, da ne bo mogla nikdar več trošiti Androvega novca za lastno osebo. Res ima svoje prihranke. A kako dolgo bodo držali? In kaj potem? Nikdar ne bo več mogla reči: „Glej, Klopčič, kaj sem ti kupila.“ Saj ona vendar nima nič. S čim bo kupovala? Saj nima nič, in kar je njena osebna last, lahko pospravi v droben kovčeg —

A nekdam je imela. Imela je možnost, da zasluži. Lepo je služila in prijetno. Radi so jo imeli, cenili njene zmožnosti. Kaj ji je rekel še to zimo na tistem plesu generalni ravnatelj Boškovič?

„Za vas, gospa Marina, še vedno nimamo nadomestila. In bogme,“ je pristavil v šali, „še danes bi vas slavnostno sprejeli, pa makar, da bi poleg vaše delavnice morali urediti otroško sobo —“ Smejali so se takrat vsi, najbolj Marina. Saj je bila le šala.

A danes je vredno misliti o vsem. Zakaj si ne bi iskala zaslužka, zakaj se ne bi ozrla za službo? Gospod Boškovič ji bo gotovo pomagal. Marina, fej, Marina — Saj vendar nekaj zna, jezike, trgovsko korespondenco. — Kolikokrat je že brala oglase, ki iščejo večjih moči. In kaj bi rekel Andro? Saj nima pravice, da bi ji branil. Pravico je zaigral. Vse je pustila, vso samostojnost, vso samobitnost, vso svobodo, ko se je poročila. In nič ni mislila na to. Samo na njega, samo na srečo, da bo živela ž njim, ki ga je vzljubila tako toplo, tako od celega srca. Ne, Andro nima več pravice, da bi ji branil, če si zopet zgradi lastno bodočnost. Prosta je, svobodna. Svobodna? In dom? In deca? Če tudi se čuti svobodno, na zunaj jo veže tisoč vezi. Če Andro ne bi dovolil, in

ona ve, da ne bi dovolil, ali bo izzvala škandal? Izzivala doma večne konflikte? Pustila, da bi se brusili jeziki, domnevali, sumničili, uganili?

Boli? Ne, ne boli. Samo drugače je vse. Vse je tako drugače od spomladi, od tistega strašnega dneva v maju, ki je vse porušil.

Ne, ne boli. Le vse je tako težko, žalostno in pusto.

* * *

Vse je bilo pripravljeno za odhod in v Klopovem malem nahrbtniku so bile zbrane najbolj različne stvari. Žoga in plašček, boben in rokavice, pomaranče in zavitek vrvice, ki je bila po Klopovem zatrjevanju poleg malega kladivca neobhodno potrebna za letovanje. Zdaj je prinesel še rdeče vederce in lopatico za pesek, ki se je ob ročaju sumljivo majala. In še zajčka od Sesterce, ki mu je manjkal uhelj. „Ne, zajčka pa ne,“ je branila Marina, „saj vidiš, da ni prostora. In v šumi, Klop, v šumi bodo sami resnični, živi zajčki, in če boš kakšnega ujel, se boš lahko z njim igral.“ Klop je bil navdušen in je brž obsodil nagačeno živalico iz barhenta, da bo ostala doma, kajti, pomislite, živi zajčki bodo v hosti in on jih bo lahko lovil. „Kar z roko, mamica, tako le?“

Takrat je močno pozvonilo. In še enkrat. Ali ni Ruže? Marina hiti odpirat. Pismo, debelo pismo, in še eno, drobnejše. In podpisati je je treba. Od Andra ni. Od koga vendar? In naslovljeno na njo. Gospa Marina Pavlovič. Brž ko je zaprla vrata, je stopila s pismi v luč in jih je odprla. Obadva hkrati. In čitala. In prebledela. In sedla na kuhinjski stol. In zopet čitala in obračala papirje. Na mah ji je udarila v blede lica kri. In začudila se je, da ne joče. Saj je umrla teta, tista stara mama teta, ki je njej bila krstna botra in ki ji je dala zapestnico, ko se je poročila, in kupila svilo za obleko. Marija Honorata Kržišnik je ostalo tu notri, gospodična Marija Honorata Kržišnik, lastnica posestva „Na Brdih“ je umrla in njej je zapustila vse. Vse. Njej. Marina Pavlovič, rojena Klinar, soproga inženirja, stanujoča v Sarajevu, Nemanjina ulica, broj 5. Ni dvoma, to je ona, Marina. Podedovala je. Po teti. Posestvo. Veliko posestvo, bogato, piše notar. In da bi bilo dobro, če bi prišla sama, da se uredijo formalnosti. In tudi sodišče jo kliče.

Seveda bo prišla, seveda. Čimpreje. Takoj. Zakaj ne bi prišla takoj? Moj Bog, saj kovčegi so pripravljene, denar je dvignila iz banke, tudi svoj denar. Potujejo. Še danes odpotujejo domov. Namesto na jug, pojdejo na sever. Domov. Domov, kjer teče Sava, zelenkasta in bistra, kjer kipijo snežniki pod nebo, kjer trav'ca vse drugače zeleni in vse drugače šumijo gozdovi. Domov v Ljubljano gre, v drago mesto mladosti. In deco povede s seboj. In Ružo. In jim razkaže vse. Staršev zdaj ni doma. Oče je moral zaradi noge v Toplice in mati ga spremlja, Janezek pa je pri skavtih. Nikogar ne bo v Ljubljani, stanovanje bo zaprto. Pa kaj zato, saj ima posestvo. Svoje posestvo, svoj dom ima na Gorenj-

skem nekod pod Stolom ali pod Golico. O dobra teta Honorata. Kolikokrat sva se o tebi pogovarjala z Androm, ko je bilo, ko je bilo še vse drugače — O, dobra, dobra teta Marija Honorata —

In zdaj je Marina bridko zajokala, zagrebla lica v dlani in ihtela. Tako je bila žalostna in srečna in Andra ni. Ni ga, in nikdar, nikdar ga več ne bo —

* * *

Končno so sedeli v vlaku in Marina se je oddahnila. Klop se je zabaval z Ružo, stal ob zaprtem oknu in stavil tisoč vprašanj. Sama je sedela na drugi strani pri Sesterci, ki je zaspala, kakor hitro jo je zazibalo enakomerno drdranje koles. Ali Pašin Most zdrči mimo. Marina, res potuješ proti domu. Nad Rajlovcem, nad letališčem krožijo aeroplani, Marina, res voziš domov. Temni valovi Bosne se pritisnejo k progi, brzovlak drvi. Zenica. Dalje, dalje. Tu pa tam se dvigne iz zelenja minaret, vasica čepi na holmcu, po cesti stopa mula s tovorom lesa. Tam gre skupina visokih žen v temni noši srpskih seljakinj, Mimo. Mrak pada na zemljo, postaje so že vse v lučkah. Klopu se dremlje. Skrbno mu z Ružo napravita ležišče, poleg položita Sestercu. Zavese zagrnejo, luč zastrejo. Mehko vozi zdaj vlak. Tudi Ruža je zaspala v kotu. Zdaj šele bo Marina uredila svoje misli. Saj so sanje. Sanje, da pritajeno ropečejo kolesa, ki jo vozijo domov, sanje lahko guganje peres, ki jo ne-sejo na sever. Lahno, lahno vozi vlak, sopiha. Tone v tunel, drdra čez most in vedno bliže se primika cilj. Dom pod Golico! Narcise cveto po njenih senožetih in zlate pogačice. Nikdar ni bila tam, ah, saj je bilo tako redko, da je šla profesorjeva družina iz Ljubljane. Niti šolskih izletov niso delali takrat med svetovno vojno. Potem je bilo mnogo študija in malo par, potem služba na Boškovičevi Pristavi, pot na morje, ljubezen in poroka. Nikdar ni bila pod Golico, kjer bo zdaj njen dom.

Nič ne ve, kako bo in kaj in na kakšen način bo vse to uredila. V Ljubljani zdaj ne bo ostala. Brzovlak iz Beograda vozi direktno pot do Jesenic. Tija je vzela vozovnice. Potem se bo videlo. Sanje!

V Brodu se jima je posrečilo, da sta z Ružo kar speče otroke prenesle v beograjski vlak. Bilo je sredi noči. Ko so se znova namestili, je tudi Marino zazibalo spanje. Tik pred Zagrebom se je šele prebudila.

Zunaj je bil visoki dan. Jasno nebo, polja vsa v klasju. Živahno življenje povsod, svet ves pisan. Močno hrepenenje se je polastilo Marine. Še dve uri, še tri in njen vlak bo drčal mimo Polja, tiri se bodo razmnožili, kolesa bodo odjekala zvonko, ko bodo tekala preko križišč, v svojem košku iz zelenja bo zrastel Ljubljanski grad.

Marina se je vrnila v predel, odgrnila zastore in zbudila Klopa. „Klopčič, moj ljubček, poglej, veliko mesto pred nami. Vozimo v Zagreb.“ In tudi Ruža v kotu si je mela spanec iz oči.

Vlak je obstal. Samo še tri ure, Marina —

(Konec prih.)

DORA GRUDNOVA:

Ko listje pada . . .

*Ko listje pada
in v dihu jesenskega hlada
divja trta omamno gori,
še moja se misel bolno razžari.*

*Ah gôri, izgôri, lepota jeseni!
Pod oknom se k meni
vžpenjajo veje krvave,
kot rane ognjene mrjoče narave.*

*To čas je grobov —
klic čujem iz mrtvih svetov:
O dajte, živi, spomina in cvetja
in misli pobožnih trenotek objetja!*

*Jaz jim dam krizantem,
molitev, spomin grobovom vsem;
z nebá zastrtega milijon solzá
rosi na večno bol svetá.*

LI-TAI-PO — KSAVER MESKO:

Jesen.

I.

*Jesen je. Ves moj vrt je pust in prazen,
ki še pred kratkim je cvetel, dehtel,
a zdaj ko starke lice je nakazen.
Ko zrem ga, v bridki boli bi vzihtel:*

*Kam si odšla, ki bila si pomlad mi?
Kam si odšla, ki bila cvet dehteč?
Kam si odšla, ki bila sen si zlat mi
in bila vrt cvetoč in vir vseh sreč?*

*Kako je prazno, žalostno srce,
kot če čez vrt jesen ledena gre.*

II.

*In vse prešlo. Odpadli so cvetovi,
otresli listje vse so z vej vetrovi.
Na polju, v vrtilih sad je dozorel,
pospravil ga je kmet, domov ga vzel.
In zdaj je pust vsak vrt in polje prazno.
Z gorovja piše že usodno-mrazno,
da človek v sobi išče si zavetja,
spominja žalno vesne se, poletja,
in čaka zime, čaka smrti, groba —
ah, vse življenje smrt je, vse trohnoba-*

Dama iz kavarne.

Ko sem bil še samec — je pripovedoval gospod Tratar in zvečil cigaro — sem preživel dobri dve tretjini svojega življenja v pisarni in v kavarni. Predvsem v kavarni. Včasih sem zjutraj vstal, šel v kavarno in se nisem vrnil pred večerom iz nje. Še svoje stanovske dolžnosti sem opravljal v kavarni; ondi sem pisal in bral, se smejal in jezil. Na okno poleg moje mize bi bil po vsej pravici lahko obesil tablico: „Pisarna A. Tratar. Uradne ure od 7.—24.“ Ne pretiravam. Odmor, ki sem ga porabil za kosilo, ni vreden, da bi ga omenil.

Verjemite mi, da sem radi tega zelo dobro poznal ljudi, ki so zahajali v kavarno. Upokojeence, ki so sedeli pri posebni mizi, brali liste in z mirno besedo komentirali dogodke. Ljudi, ki so hlastno popili kavo, hlastno požrli glavne novosti iz listov, in niso imeli nikoli časa. Postopače, ki so sedeli od jutra do večera v kavarni, lepo oblečeni, spreminjali cigarete v pepel in še mislili niso. Še mislili ne, to mi lahko verjamete, zakaj človeku se misel že na čelu pozna.

Ves dan so bruhala vrata nove ljudi. Najrazličnejše sloje, od jutra do večera. Solidne meščane v popoldanskih urah, razuzdance okrog polnoči, ki jim ni bilo pijače nikoli zadosti in so zahtevali vina in žganja, ko so ugasnile že vse luči.

Več nego mesec dni zaporedoma je prihajala v kavarno točno ob enajsti uri ženska, ki bi jo nagovoril z gospodično, dasi so nekatere poteze njenega obraza spominjale na zakon.

Sedala je k mizi nasproti moje pisarne tako, da je gledala vame. Moj pogled je obvisel na nji radi tega, ker je bila zelo podobna moji dijaški ljubezni do neke šivilje. Od vsake ljubezni nekaj ostane v človeku in se prebudi v nekaterih trenutkih. Nisem se mogel premagati, da sem jo pogledaval prepogosto, česar me je bilo skoro sram.

Ona me je gledala mirno, ne izzivajoče, včasih je umaknila pogled in pogledala na ulico. Pozna ura, ob kateri je prihajala v kavarno, mi je dajala polno pravico, da bi mislil kaj slabega o njej. Opazil sem tudi, da prihaja o suhem vremenu celo s prašnimi čevlji in da so ob deževnem vremenu blatne tudi njene nogavice. Ko je prižgala svojo cigareto mirno, kakor da se nič ni zgodilo, in pihnila dim pred se, me je nemilo zadelo. Vendar nisem hotel misliti slabo o nji.

Morda radi spomina na mojo mladostno ljubezen ne. Njen obraz ni imel izraza cinizma, krutosti in poželenja. Bil je klasičen, lep, lahka poteza žalosti je bila na njem, ta je ležala podobna črnemu zastoru na čelu, na očeh in na ustnicah.

V teku meseca sem se je docela privadil. Gledala sva mirno drug drugega, kakor da sva stara znanca, ki iz kateregakoli vzroka ne spregovoriva besed. Če je ob navadni uri ni bilo v kavarno, me je motilo. Kadar je prišla, sem bil miren.

Deževnega večera je stopila v kavarno utrujena in nevoljna. Otožje na njenih ustnicah je bilo zarezano nenavadno globoko. Blatna in mokra od dežja se je otresla, ko je sedla na rdeči žamet.

Obrnil sem se in gledal vanjo. Mirno, nepremično je gledala name, v dno oči se je vnela iskra in počasi prešla na ustnice: posmejala se je. Roka, v kateri je držala cigareto, se je zganila.

Razumel sem. Vrgel sem ji vžgalice. Prižgala je cigareto in mi jih je vrnila: „Hvala!“

Nato se je domislila. Vzela je iz torbice srebrno dozo in jo odprla: „Izvolite...“

„Ne, hvala!“ sem dejal malo v zadregi. Vendar sem že isti hip iztegnil roko in vzel cigareto.

„Ne morem živeti, če ne pušim,“ je dejala.

„Ko bi bila to edina človeška napaka...“ sem jo meril z očmi. Po krivici. Zakaj nisem imel pravice, da bi ji dejal to besedo.

Ona je nagnila glavo, puhnila dim predse in me pogledala skozi pol zaprte oči. Videl sem, da je poostrila pogled. Ali v mene, ali v svojo dušo? „Vem,“ je dejala počasi, „da me imate za slabo.“

„Ne,“ sem zajeceljal v negotovosti kakor človek, ki laže in bi se rad izvil pred samim seboj. „Ali ste hudi?“

„Radi česa?“ se ni čisto nič čudila. „Poznam misli ljudi in grem mimo njih... Resnica je nekaj drugega. Če bi ljudje videli drug drugega v dušo, bi nikoli ne žalili.“

Ob teh besedah sem zagledal za njenimi potezami žensko, katere cvetoča preteklost je gledala le iz žalosti njenih ust in oči, vse drugo je bilo spretno zagrnjeno. In kakor da se ji toži po človeku, kateremu bi mogla v trudnem, deževnem večeru razodeti več kot vsakomur na cesti, je pristavila:

„Kadar je človek prvič slab, ni nikoli slab sam iz sebe. Ljudje ga naučijo... ne samo naučijo, prisilijo ga v to. Ali ni tako?“

Bogme, da se nikoli nisem pečal s filozofskimi vprašanji. Z vsem, samo s filozofijo ne. Življenje me ni vodilo v tisto smer, da bi začel razmišljati o tem, kaj je dobro ali slabo. In zdelo se mi je prav, da sem dejal:

„Zdi se mi, da je to odvisno od človeka samega.“

Na te besede je zagorela. Ogorek cigarete je vrgla na tla.

„Vam se to zdi? Če se vam to zdi, potem nič ne veste... Istih nazorov je bil tudi moj mož. Po svojih nazorih bi bil moral storiti le sebi dobro ali slabo. Čemu je storil to meni?“

„Vi ste poročeni?“ sem jo vprašal.

„Da... Ali kakor se vzame.“

„Kakor se vzame?... Da ali ne?“

„Kakor se hoče razlagati... Pred nekaj leti sem se poročila z mladim častnikom. Bil je lep. Kakor vsak moški, je trdil tudi on, da me ljubi. Poročena sva bila cerkveno. Okoliščine so bile take, da se takrat nisva poročila civilno. Pri tem je ostalo...“

Umolknila je. Gledala je v moje oči, ki so izpraševale in razmišljale, nato je pristavila:

„Pri tem je ostalo... Odlasal je tako dolgo, da je ugasnila v njem ljubezen in sem spoznala, da nisem več zanj. Tedaj sem rešila sebe in njega... Imela nisem nikakršnih pravic, dasi sem tri leta svoje mladosti zapravila ž njim. S tem sem si pridobila samo ime... saj veste kakšno... Sama civilna poroka je veljavna, samó cerkvena ne...“

Dvignila se je in natikala rokavice. Takrat sem prvič videl na njenem obrazu nasmeh, ki ga preje nisem opazil. Nasmeh ironije in zaničevanja.

„Ali boste še trdili,“ je dejala ob slovesu, „da si človek sam ustvarja dobro in hudo... Če bi vam povedala še vse drugo...“

„Verjamem,“ sem dejal, „verjamem,“ ker drugega nisem znal reči.

Stala je še za hip in me gledala, nato je dejala, kakor da se je naglo odločila za nekaj nenavadnega: „~~Ž~~ Bogom!“ in odšla.

Od tistega večera ni sedela več nasproti moje mize. Stisnila se je v drugi kot kavarne, kakor da se boji moje prisotnosti zato, ker mi je odgrnila pol življenja.

Pol mi je ostalo skritega, zato si na veliko vprašanje, ki je zrastle v meni, nisem znal odgovoriti...

DORA GRUDNOVA:

Pod vtisom.

*Poznam te tudi jaz, Bolest,
o vem, kako je težka tvoja roka:
saj duši kažeš pot do zvezd,
ki vsaka nedosežno je visoka.*

*Poznava dolgo se, Samota:
o kolikrat zaman hlepele so oči,
pričakala ni duša klica iz noči —
umevanja nikjer, povsod tihota.*

*S tabo tudi znanca sva, Pogum:
ko vtrujen omahuje moj korak,
sovražen duši je življenja šum —
življenju vrneš jo, preženeš mrak.*

Čtivo in naša dekleta.

Velika večina današnje slovenske generacije je radi neznanja nemškega jezika navezana le na čitanje slovenskih knjig, bodisi da so domačega izvora ali prevedene na naš jezik iz tujih slovstev. Povesti in romanov pa, ki bi bili napisani za naše mladenke nekako od 14—18 leta, Slovenci, žal, nimamo. Še najbolj primerni so za to dobo Meškovi spisi, spisi Pavline Pajkove in nekatere novele Zofke Kvedrove. Tudi nekaj Jurčičevih, Kersnikovih, Tavčarjevih in Finžgarjevih del je tem letom primernih. A vse to je zelo malo za mladino, ki je željna čitanja, ki pije iz knjig kakor žejni iz studenca.

Starejša ženska generacija, ki je bila primorana znati nemško, je imela glede čtiva veliko izbiro. Takrat so naša dekleta, ki so znala nemško, imela obilo dušne hrane, ki je bila pripravljena uprav za njihovo starost. Eschstruth, Marlitt, Lehne, Heimbürg in najbolj čitana Kurts-Mahler, to je bila včasih sladka paša mladih deklet. Napetost, lep slog, zanimiva snov in dostojnost so bile prednosti omenjenih pisateljic, katere smo lahko z mirno vestjo dajale deklicam v roke. Zadnja leta se je seveda vzdignil pri nas odpor proti takim fantazije polnim povestim in romanom, prav posebno pa še proti najpoljudnejši in najplodovitejši vseh nemških pisateljic, proti — Kurts-Mahlerici. Oglašili so se nasprotniki z ženske, še bolj pa z moške strani, dasi vemo, kako radi jemljejo baš nekateri moški v roko knjige omenjene pisateljice, da se ob njih oddahnejo od dela in skrbi.

Naj že bo kakorkoli, naj se ta pisateljica še tako ponavlja v svojih romanih, bodo nemška dekleta in one, ki so zmožne nemščine, še dolgo brale njene knjige. Same jih odlagajo, ko jim je preveč enoličnosti, to vemo iz pripovedovanja in iz lastnih izkušenj. Pisateljice, katere sem gori navedla, slikajo po večini svet lep, okolino njihovih junakinj tvorijo pač dobri in slabi ljudje, zmaguje pa po večini dobrota in pravica.

V resnici seveda skoro ni takih srečnih primerov, kakor jih slikajo omenjene knjige, toda kaj zato? Mladina sliši in vidi krog sebe loliko grdega in slabega, trpi v delu in pomanjkanju, zakaj bi se ne odrgala za kako urico od svojega neveselega resničnega življenja s čitanjem povesti, kjer se riše svet lepši, nego ga vidi sama? Saj niti v filmih ne mara svet gledati revščine!

Ako trde nekateri, da ne vplivajo kvarno knjige, v katerih se opisujejo surovi prizori, kjer se daje erotiki prost razmah in kjer se rešujejo seksualni problemi,* tem manj se more govoriti o kvarnem vplivu takih knjig, kjer se gleda svet skozi preveč rožnata očala.

Nekoč mi je pravil intelektualec, oče še ne štirinajstletne hčerke, da čita le-ta vseprek, kakor da delajo pač sedaj vse naše deklice, in da zato ni nikake potrebe, da bi se izdajale za nje posebne povesti in romani. Vse da je prečitala njegova hčerka: „Mlado ljubezen“, „Kontrolorja Škrobarja“, „Šent Petra“ i. t. d. Vprašam pa, kako je dekletce razumelo, s kakšnim haskom je otrok prebavil to njemu odločno neprimerno hrano? Je-li šlo to mimo res brez škode za njene živce, za njeno moralo in njeno mlado telesce?

Dve deklici, tako nekako od 18—20 let, sta se pogovarjali na ulici. Ena je vzklikala skoro za vsako besedo „hudič!“ Saj ni nič takega, samo surovo se to sliši vobče, iz dekliških ust pa še prav posebno. Na vprašanje, zakaj rabi

* Nedvomno so take povesti in romani neprimerni ter vsekakor ne brez škode za doraščajočo mladino obeh spolov.

vedno to besedo, je odgovorila: „Kaj pa je? Prav včeraj sem čitala neko povest, kjer se pripelje dama v avtomobilu k svoji prijateljici, pa tudi vzklika v vsakem stavku lepo po slovensko „hudič“! — pa bi jaz ne, ko nimam avtomobila in moram hoditi peš!“ Zasmejala se je iz vsega grla svoji duhovitosti.

Pribito je, da vse ni za vsakega; kar lahko čita starejši človek v ustaljenimi nazori, z utrjenimi, zdravimi živci, o tem ne moremo reči, da sme in more brez škode brati mlada, neizkušena deklica, v kateri ob takem čitanju vse vibrira.

Mladina potrebuje pri izbiranju knjig nasvetov pametnih in izkušenih ljudi. Knjižničarji in knjižničarke morajo biti silno načitani in morajo znati, kaj je mladini primerno in kaj ni, da ji lahko svetujejo pravo čtivo. Česa vsega ne prinašajo domov iz knjižnic neizkušene in nezrele mladenke! Zrelejša mladina ima tudi iz našega slovstva več izbire, prav posebno pa so zanjo prekrasna dela ruskih velikanov v vzornih prevodih Vlad. Levstika in Jos. Vidmarja. Ruski pisatelji iz prejšnjega stoletja so in ostanejo večno zanimivi; kdor jih čita, se poglubi z njimi v dušo človekovo, ki drhti, živi, razmišlja in se razgalja pod čarobnim peresom velikih pisateljev.

Za naše mlade deklice ostane še vedno odprta velika vrzel, katero nam morda izpolni ta ali ona pisateljica iz nastopajoče generacije. Bilo bi jako potrebno in koristno!

MILA OCEPKOVA:

Občinska nameščenka v borbi za enakopravnost in proti uvedbi celibata.

Pred svetovno vojno je bila žena v javni službi, razen učiteljic, precej redkega pojav. Med svetovno vojno pa so se ženi odprla vrata v javne službe na stežaj; saj je bilo treba nadomestiti moške moči, katere je vojaška dolžnost pozvala iz uradov na fronte.

Da se žene z uspehom udejstvujejo, je dokaz, da so jih sprejemali v občinske službe tudi po vojni in jih sprejemajo še danes. Zaposlene pa niso ženske uslužbenke samo v mestnih centrih, zaposlujejo jih tudi vse podeželske občine. Značilno je, da na primer v eni največjih ljubljanskih okoliških občin vrši posle občinskega tajnika že nad 15 let ženska.

Prva ženska moč je bila sprejeta v službo mestne občine ljubljanske dne 6. julija 1905, danes jih mestna občina zaposluje (vštevši Mestno hranilnico) ca. 60 — gotovo jasen dokaz, da se je prva moč obnesla.

Že od prvega početka so bile uradnice uvrščene brez ozira na šolsko kvalifikacijo in osebnostno sposobnost v podufadniški status. V zavesti, da svoje delo vrše ravno tako uspešno kot moški uslužbenci, so se začele zavdati krivice, ki se jim godi, ter so se začele boriti za enakopravnost z geslom: Za enako delo in enake dolžnosti enako plačilo! Ker jih moški kolegi, s katerimi so bile skupno organizirane, v tem stremljenju niso podpirali, so se osamosvojile in ustanovile leta 1920. svoje lastno društvo, ki je tri leta prav živahno delovalo. Zaznamenovati ima lepe uspehe, saj je doseglo, da je l. 1923. občinski svet sklenil, da se vse uradnice, ki so bile uvrščene v status oficijantk, prevedejo v šolski izobrazbi odgovarjajoče uradniške kategorije, vendar z omejitvijo, t. j. brez čina in naslova.

Takrat so se na vabilo tovarišev zopet organizirale skupno z njimi v njihovih strokovnih organizacijah. Ta svoj korak pa so večkrat obžalovale, ker so bile bridko razočarane v svoji veri, da jih bodo tovariši v njihovem nadaljnjem boju za popolno izenačenje podpirali. Ne samo, da jih niso podpirali, še nasprotovali so jim, a ne v poštemem, odkritem boju, temveč največkrat zahrbtno. Kadar bi morale že a priori z ozirom na število dobiti svojo zastopnico, so se morale šele boriti za njo. To je dalo povod, da so v začetku letošnjega leta obnovile svoje društvo in ga prijavile v „Zvezo mestnih organizacij“. S tem je društvo postalo avtomatično tudi član „Zveze organizacij občinskih uslužbenec Dravske banovine“ in član „Saveza organizacija službenika gradskih i seoskih občina kraljevine Jugoslavije“.

Zadnji dve zvezi sta povabili društvo, da jima da na njihovih kongresih referat o „Enakopravnosti in celibatu občinske nameščenke“. Društvo se je temu vabilu odzvalo in imenovalo za delegatko in referentko predsednico Bajtovo, ki je govorila na občnem zboru „Zveze organizacij občinskih nameščenec Dravske banovine“, dne 6. julija t. l. v Trbovljah in na kongresu „Saveza organizacija gradskih i seoskih občina kraljevine Jugoslavije“ v Sarajevu v dneh 15.—17. avgusta. Povsod so referatu sledili z največjo pozornostjo, zlasti s strani vodilnih osebnosti in žurnalistov.

V uvodu svojega referata, iz katerega hočem navesti nekaj glavnih misli, očrtava predavateljica splošni zgodovinski razvoj žene, njeno pot k samostalnosti in borbo za enakopravnost. Primerja tudi pridobitve žene v posameznih državah in navaja izjave mnogih uglednih in velikih mož, ki pozitivno ocenjujejo delo žene in se toplo zavzemajo za popolno ravnopravnost žene v socialnem in kulturnem življenju. Ugotavlja, da so ravno najbolj kulturne države priznale ženi enakopravnost in da ravno tiste države, kjer žene sodelujejo v vseh panogah javnega življenja, polagajo najboljše bilance.

Nato preide k občinskim nameščenkam ter pravi:

„Skoro v vseh večjih občinah naše države, posebno v Sloveniji, so zaposlene ženske uslužbenke, ki vrše poverjene jim posle z zelo malimi izjemami marljivo, pridno in vestno. Da je to resnica, dokazujejo vedno nova nameščenja. Ali prezreti ne smemo dejstva, da je žena skoro vedno cenejša moč. Na žalost se načelo, da je brez smisla dati uradnici isto plačo kot uradniku, temeljito izvaja.

Obnesla se je prva ženska moč, ki je bila sprejeta v službo mestne občine ljubljanske ravno pred 25. leti; kmalu so ji sledile druge, saj so bile „pridne, marljive in zelo po ceni.“ Uvrščene v poduradniški status, ne oziraje se na izobrazbo, so vršile svoje dolžnosti vestno in spretno.

Lahko navajam te trditve, ker mi takega priznanja o ženskem delu ni izrekel samo en šef. Zatrjevali so celo, da ženska moč v nekaterih primerih odtehta dva moška. Značilno pa je, da so ravno ti gospodje šefi takrat, ko je bilo treba izposlovati nameščenkam praktično priznanje, ostali nemi.

Da je temu tako, je v veliki meri res kriva uslužbenka sama, ker ji, žal, še danes nedostaje solidarnosti in stanovske zavesti. Mnogo pa so nedvomno zakrivili stanovski tovariši, ki so pri vsaki priliki zapostavljali svoje kolegince in skrbeli, da so imele vedno le podrejeno stališče v službi. Zato je tudi razumljivo, da je ženska uslužbenka ostala v poduradniškem činu 18 let.

Leta 1923. so jim priznali enakopravnost, vendar z omejitvijo, kajti točka 6. dotičnega občinskega sklepa pravi, da se prevedba oficijantov in oficijantk izvrši brez podelitve službenega naslova, ki ga prejmejo šele po uvrstitvi uradništva v skupine po novi službeni pragmatiki in na podlagi uspešno dovršenih strokovnih izpitov.

Nova pragmatika ni bila potrjena in uvrstitev ni bila izvršena. Strokovni izpiti za pisarniško uradništvo tekom sedmih let še niso predpisani. Računske uradnice so pač pogoju z uspešno položenimi računskimi izpiti zadostile, uradni naslovi so se pa v posameznih primerih pozneje podelili le moškim kolegom — bivšim oficijantom.

Poleg krivic pri uvrščanju so se tudi v vseh poznejših rednih in izrednih napredovanjih vedno favorizirali moški kolegi brez obzira na službeno dobo in uporabnost, še manj pa na šolsko kvalifikacijo.

V ilustracijo posledic tega postopanja samo nekaj primerov:

Računski uradnik in uradnica, oba z enako šolsko kvalifikacijo, torej z dovršeno srednjo šolo, z maturo in računskim izpitom, sta uvrščena tako-le: uradnica, ki ima 14 let, 11 mesecev službene dobe, v IX/2; uradnik, ki ima 10 let, 3 mesece službene dobe, v VIII/1.

Torej je uradnik 4 leta pred uradnico, čeprav bi moral po službeni dobi biti 4 leta 8 mesecev za njol!

Drugi primer:

Pisarniška uradnica 25 let, 4 mesece X/3;

pisarniški uradnik 22 let VIII/2.

Podobnih krivičnih primerov je neštevilno.

Večkrat smo prosile za revizijo vseh prevedb in napredovanj, a vedno je ostal naš glas, „glas vpijočega v puščavi.“

Danes smo na istem, kakor smo bile leta 1923.

Mnogokrat se uradnici niti ne da prilika, da bi razvila svoje sposobnosti, temveč jo uporabljajo za nižje posle. V drugih primerih se ji da odgovoren posel, katerega pa sme vršiti le med štirimi stenami, javno pa ta njen posel zastopa moški. Ta način je vsekako krivičen in kriči po reformi.

Nič bolje se uradnici ne godi pri ocenjevanju izrednega čezurnega dela. Delo uradnice, ki je kvalitativno in kvantitativno povsem enakovredno delu moškega kolege, se ocenjuje vedno z drugim merilom, njenemu delu se prizna veliko nižja nagrada samo zato, ker ga vrši ženska.

Končno še nekaj misli o celibatu ženske uslužbenke, s katerim danes silijo odločilne oblasti in katerega hoče baje uvesti tudi mestna občina ljubljanska.

Ljubljanska mestna uradnica je bila že enkrat oblagodarjena s paragrafom: „V primeru, da se začasna ali stalna pomožna uradnica omoži, se iz službe odpusti.“

Občinski svet ljubljanski je pa na svoji seji dne 11. septembra 1917. to določilo ukinit in od takrat je lahko ostala v svojem poklicu še nadalje in je vršila dolžnosti ravno tako vestno kot pred poroko. Niti eni uslužbenki se ne more dokazati zmanjšana delavnost radi poroke.

Da se poročena žena udejstvuje v poklicih, je nujna posledica gospodarskega razvoja, ki jo sili, da išče zaslužek izven doma, da more skupno z možem vzdržavati družino. Z ozirom na poročeno uslužbenko čujemo posebno sledeče očitke:

1. da povečava kader brezposelnih;
2. da je radi možnostve zmanjšana njena delavnost, ker skrbi za dom;
3. da dobi plačane porodniške dopuste in
4. da propada rodbina, ker je vzgoja rodbine izročena služinčadi.

Kar se tiče brezposelnosti, je treba poudariti, da ni nastala vsled zaposlitve žen v poklicnem delu, temveč je posledica slabe gospodarske politike ter se zato ne bo omejila ali celo odpravila z izključitvijo žen od dela.

Poročena žena z rodbino zaposluje doma služkinjo. Če bo ostala doma, jo bo morala iz gmotnih vzrokov odpustiti in kader brezposelnih se ne bo zmanjšal.

Drugi očitek, da je zaradi možitve zmanjšana delazmožnost uslužbenke, tudi ne odgovarja dejstvu.

Praksa ni pokazala, da žena kot poročena manj vestno opravlja svoje dolžnosti. Ako bi pa uslužbenka v resnici ne imela več sposobnosti v oni meri kot preje, ali da bi zanemarjala svoje dolžnosti, naj se postopa proti njej disciplinarno in strogo po predpisih službene pragmatike. Nikakor pa niso umešne tako drakonske odredbe, s katerimi se kaznujejo za en slab primer vse omožene uslužbenke z odpustom iz službe. V zakonu ima tudi oče dolžnosti in ne samo mati. Če je bil otrok bolan, je očeta ravno tako skrbelo ter je šel domov, kakor je šla mati.

Tretji očitek, ki direktno tangira delodajalca, da mora dajati poročenim ženam plačane dopuste ob porodih, je neumesten. Če delodajalec ta dopust očita uslužbenki, zakaj dovoljuje plačane dopuste moškim uslužbencem, ki morajo na vojaške vaje? Če daje brez ugovora moškemu priliko, da zadosti svoji vojaški dolžnosti, naj se ne izpodtika nad porodniškimi dopusti žene, ki tudi služi narodu in domovini in to še v večji meri, saj izvršuje od narave naloženo dolžnost z največjimi fizičnimi mukami.

Če uradništvo, ki tvori okolico uslužbenke, ki je na porodu, tej očita, da je obremenjeno z njenim delom v njeni odsotnosti, je to pomanjkanje srčne kulture. Če se moški uslužbенеč nahaja na orožnih vajah, morajo tudi kolegi in koleginja vršiti njegovo delo v njegovi odsotnosti, pa še ni bilo nikdar kakega neokusnega očitjanja. Zakaj ta dvojna mera?

Zadnji očitek se tiče vzgoje otrok, katerih matere so zaposlene v službi. Pri nas so otroci odsotnih mater izročeni varstvu služkinj, nad čemur se nekateri posebno zgražajo. Toda tudi to ni tako grozno, saj je končno tudi služkinja človek in često prekaša njena prirodna inteligenca razsodnost marsikatero poročene žene, ki jo je premoženje dvignilo na položaj ugledne soproge in matere. V takih primerih so otroci navadno še bolj prepuščeni služinčadi kot pri uslužbenih materah. Koliko bivših služkinj je vzgojilo in vzgaja svoje otroke vzorno in jim nihče ne odreka te sposobnosti. Vobče pa gospodinjstvo dandanes ne stavi več toliko zahtev na ženo, ker jo različni tehnični pripomočki razbremenjujejo.

V vprašanju celibata se mi zdi edino pravilno stališče, ki ga zastopa v „Ženskem Svetu“ predsednica „Ženskega Pokreta“ v Ljubljani, ga. Vodetova, ki pravi: „Zahtevati celibat od žene, ki jo materijelna ali duševna potreba sili v poklicno delo, je absurdno in protinaravno. Od moškega se nikdar ne zahteva, da se vsled poklica ali dela odreče ljubezni in zakonu, dočim se na ženo stavi ta zahteva kot sama po sebi umevna. Kar se smatra naravno za moža, mora družba brezpogojno priznati tudi ženi: vsak človek imej pravico na poklic in zakon. Poklic ne sme ovirati zakona, zakon ne poklica.“

* * *

Dočim je pri nas eden največjih slovenskih dnevnikov v par suhoparnih vrsticah s popačenim imenom referentke omenil ta referat, so mu sarajevski in srbski novinarji posvečali največjo pozornost.

Nad vse zanimiva pa je bila pripomba urednika „Opštinskega Glasnika“ v Somboru g. Zorža, ki objavlja dne 6. septembra t. l. referat Bajtove v celoti v srbo-hrvatskem prevodu in dostavlja, da se v vsem strinja z njenimi izvajaji in pravi, da bodi naloga bodočega kongresa podrobno obravnavanje tega vprašanja.

Kongres Jugoslovenskega ženskega saveza.

(od 12.—16. okt. 1930. v Zagrebu.)

Letošnji kongres je z ozirom na svoj program menda od vseh dosedanjih kongresov Saveza najbolj v živo pogodil nalogo, ki jo mora vršiti ženska organizacija v državi vobče, posebno pa še pri nas. S tem ne mislim trditi, da bi bila vprašanja, ki so se doslej obravnavala na kongresih J. ž. s., brez pomena in važnosti za žene, vendar je bilo mnogo problemov takega značaja, da je bilo razpravljanje o njih bolj ali manj brezplodno, ker so bila samo del globljih problemov. Za primer naj navedem vprašanje prostitucije, ki je bilo večkrat predmet izčrpnih referatov in diskusij. Toda to je pred vsem del socialno gospodarskega vprašanja, ki ga ne moremo rešiti z resolucijami, niti s policijskimi odredbami.

Medtem pa je letošnji kongres načel problem, h katerega rešitvi ravno žena lahko veliko pripomore. Glavna tema razprav na kongresu je bila: udejstvovanje žen na ekonomskem in kulturnem podvigu našega naroda. To je ona točka, ki bi morala biti že od početka središče vsega ženskega dela. Kajti od tega dela ni odvisen le kulturni dvig žene, družine, sela, temveč naroda, države vobče. Tu je glavno torišče ženinega udejstvovanja in velik del narodovega napredka je odvisen od razumevanja tega dela v njegovem bistvu. Vse govornice so to dobro razumele in prva referentinja J. Patrijarhova iz Zagreba je v svojem referatu: „Obči pogled na važnost dela na vasi“ povdarila razliko med bistvom moškega in ženskega dela: dočim ustvarja mož z razumom, dela žena s srcem. V tem leži njen uspeh, to ji jamči, da bo njeno delo obrodilo sad. To delo pa mora biti organizirano, da se usmeri v prosvetnem, gospodarskem, socialnem in higijenskem pravcu. Kmečko ženo je treba organizirati, da bo v vsakem oziru zavestno dvignila svoj dom in s tem svoj narod.

Govor Zore Kovačevićeve iz Beograda: „Kulturni podvig sela“ je nadaljevanje prvega referata. Predoči nam ženo na vasi v njenem delokrogu: ona je gospodinja, mati, poljska delavka, skrbeti mora za moževo udobnost. To sicer spada h gospodinjstvu, toda kdor pozna običaje v južnih krajih, bo razumel, zakaj je govornica to navedla vzporedno z ostalimi posli, ki jih mora opravljati žena. A njena najsvetejša dolžnost je vendarle, da je dobra mati in vzgojiteljica svojih otrok. Vendar pa matere često nimajo pojma o vzgoji otrok, zlasti kar se tiče zdravstvene in higijenske strani. Opisuje slabe razmere, v katerih živi družina na vasi. Seveda jemlje v obzir le južne kraje naše države, kjer je v tem pogledu mnogo slabše kot pri nas. Na koncu govora apelira na učiteljice, naj vzamejo v svoje roke prosvetno delo med kmečkim ženstvom.

Vzporeden referat o razmerah v Bosni in Hercegovini je podala Vida Čubrilovičeva. Bil je zanimiv in dasi prilično poznamo tamkajšnje razmere, je bila slika, ki jo je razprostrla pred nami govornica, naravnost porazna. Žene so večinoma analfabetke in je pravo čudo ženska, ki zna čitati in pisati. Analfabetki tečaji store v tem pogledu mnogo, toda v higijenskem in zdravstvenem oziru je dežela na isti stopnji, kot je bila pred petdesetimi leti. Borne kočice imajo po en ali dva prostora, po katerih se izprehaja živina med prebivalci hiše. Posnaženo je enkrat v letu, zračeno nikdar. Mati koplje in umiva svoje

dete samo do devetega meseca, a pozneje o kopanju ni govora. Poleti se smejo kopati na prostem samo moški, a za žene je to sramota. O kaki kulturi bosanskega sela ne more biti govora, ker se je kulturno delo pričelo šele po prevratu. A to delo je zelo oviralo dejstvo, da pripada ljudstvo v Bosni in Hercegovini trem, v mestih celo štirim veroizpovedim (katol., pravosl., mohamedanski in židovski). Vemo, da imajo zlasti mohamedanci verske predsodke ter posebno za ženo tako gorostasne predpise, da naravnost morajo ovirati vsako prosvetno delo. Te prilike so se pod složnim delovanjem prosvetnih društev znatno zboljšale. Delo privatne inicijative država močno podpira. Otvorila je nad 100 narodnih šol, knjižnic in čitalnic ter 104 gospodinjske šole. Te šole so se izkazale kot najbolj koristne, ker se zlasti potom njih doseže velik uspeh z ozirom na narodno prosveto. Kulturni dvig vasi se more izvršiti samo preko žene, ker žena je važen činitelj vaškega doma. Vse, kar se je na vasi doslej zboljšalo, se je izvršilo samo potom žen, ki so posežale gospodinjske šole. Država postavlja z osnovanjem gospodinjskih šol temelj kulture na vasi, a to delo je treba nadaljevati: osnovati je treba ženske zadruge, ki bodo skrbele, da se započeto delo nadaljuje, a to bi bila naloga J. ž. s.

Vse tri govore je podkrepila mlada kmetica Nešičeva iz Velikega Sela, ki je pravkar izvršila gospodinjsko šolo. To je bilo prvič, da je na savezni skupščini govorila kmetica, znamenje, da se baš sedaj pričena Savez zavedati svoje najvažnejše naloge. Govorila je o neprilikah in nedostatkih na vasi in njen govor samo potrjuje, kako potrebno je, da se izobražene žene lotijo prosvetnega dela med kmečkim ljudstvom: „Dovolite, da vas seznanim s trpljenjem naše kmetice, ki trpi samo zato, ker je nepoučena, neizobražena. Učiteljica nam je rekla, da vse v hiši zavisi od gospodinje in matere. Me smo to dobro razumele, toda spoznale smo tudi, da samo izobražena mati more ustvariti na vasi novo življenje. Zato vas prosim, drage gospe, pojdite na deželo, pa boste videle naše trpljenje vsled neznanja. Kolikokrat je vzrok otrokovi smrti lastna mati, njena nepoučenost. Izkušnja je pokazala, da je za kmetico najbolje, če ji je omogočeno posežati kako gospodinjsko šolo.

Zelo živahna debata je pričala, da udeleženke kongresa razumejo važnost problema, ki so ga načele. Sprejet je bil predlog, da se oba prva referata razmnožita in pošljeta saveznim društvom v proučavanje in udejstvitev.

Roko v roki z ostalim kulturnim delom mora iti skrbstvo za higijeno na vasi. To sta utemeljevali zdravnica Dr. Mihajlovičeva iz Šabca in Bovolinijeva, oskrbna sestra iz Beograda. Obe sta iz svoje prakse navajali primere ljudske zaostalosti in bede vsled slabih higijenskih prilik in alkoholizma. Naleteli sta na številne slučaje, ko pri hiši ni bilo koščka mila, pač pa cele steklenice alkohola. V zadnjih letih se je s strani države mnogo storilo za izboljšanje higijenskih prilik zlasti v naših južnih krajih, kjer je potreba največja.

Vsa ta predavanja so tvorila lepo zaokroženo celoto, a nanašala so se izključno le na južne kraje naše države. Če bi podala kaka predavateljica pregled o prosvetnem delu in kulturnem stanju naše slovenske vasi, bi se zanimivo očitovala raznolikost naše države tudi v tem pogledu.

Omenim naj še, da so vse govornice povdarjale velevažno nalogo, ki jo ima pri prosvetnem delu med narodom učiteljica. Zato je nujno potrebno, da se njena izobrazba spopolni v tem pravcu, zlasti pa, da jo odločilni činitelji podpirajo v materijalnem in moralnem oziru.

Zelo aktualen je bil govor ge. Govekarjeve, ki je z jedrnatno besedo pokazala potrebo ustanovitve organizacije gospodinj na ekonomski nestrankarski podlagi. Tudi gospodinjstvo se mora smatrati za poklic in sicer v gotovih okoliščinah eden najtežjih. Organizirana gospodinja si bo oskrbela boljšo stro-

kovno izobrazbo, da si bo lahko bolj smotrèno uredila svoje delo in svoj položaj v družini in javnosti. Z dobro organizacijo si lahko izboljša tudi svoj ekonomski položaj z osnovanjem nabavljalne zadruge, z ureditvijo starostnega in bolniškega zavarovanja itd. — Pri nas v Ljubljani je že pripravljalni odbor za organizacijo gospodinj, ki naj čimprej skliče svoj ustanovni občni zbor.

Posebnost letošnjega kongresa je dejstvo, da se ga je udeležila tudi žena iz vrst služkinj, gospodinjskih pomočnic, ga. F. Petričeva iz Ljubljane. Namen njenega govora je bil, pokazati gospodinjam trpljenje in zapostavljenost služkinj, ki vse svoje življenje delajo za druge, a nimajo od tega drugega, kot da bedno končajo svoje življenje v hiralnici ali ubožnici, mnoge celo kot beračice. Ape-lira na Savez, naj posreduje na pristojnem mestu, da se otvori dom za brezposelne služkinje, da v bedi ne bodo zapadle prostituciji; dalje naj se uredi delovni čas, ustanove poselske šole, kjer naj se gospodinjske pomočnice strokovno izobrazijo; osnuje naj se nestrankarska organizacija, ki bi delovala v zvezi z državno borzo dela ter zaščitila služkinje v gospodarskem, pravnem in moralnem oziru.

Govor in predloge so sprejele navzoče s simpatijo in odbor je obljubil, da bo storil vse, kar bo mogoče.

Tudi predavanja, ki so obravnavala šolska in vzgojna vprašanja, so bila važna, zlasti ker je bilo med udeleženkami zelo veliko učiteljic vseh kategorij. D. Balogova, učit. mešč. šole, je v svojem referatu „Ženska meščanska šola kot faktor kulturno ekonomskih sil našega naroda“, pokazala važnost meščanskih šol za oni naraščaj, ki se hoče posvetiti obrti in trgovini. Tam, kjer trgovina in industrija najboljše uspevata, je tudi meščanstvo na višku, in nedvomno se bo tudi pri nas uveljavila potreba po njenem obstoju.

Ga. Rozmanova iz Maribora je podala načrt za reformo pouka v ročnem delu na dekliških šolah. Njen referat je bil obenem propaganda za ohranitev narodnih motivov v ročnih delih.

Tudi predavanja o ženski domači obrti (Frngeševa, Prica, Poznanova) so imela namen, pokazati potrebo ohranitve domače obrti, ki goji pred vsem narodne vezenine in čipakrstvo. Predavanje je izvrstno podkrepila okusno prirejena razstava krasnih narodnih vezenin ter pohištva v narodnem slogu.

Zelo važni so tudi predlogi, ki jih je skupščina sprejela:

1. V vseh večjih krajih naj se ustanove poklicne posvetovalnice.
2. Na učiteljišče naj se sprejmejo učenci meščanskih šol pod enakimi pogoji kot absolventi nižje gimnazije.
3. Pri izseljeniških konzulatih naj se namestijo tudi žene s primerno izobrazbo.

4. Z ozirom na delo komisije na državljanskem zakoniku ponavlja J. ž. s. zahtevo, da naj bazira drž. zakonik na popolni enakopravnosti obeh spolov.

5. Z ozirom na številne težke slučaje, ki se dogajajo v zadnjem času, J. ž. s. zahteva, da se čimprej organizira ženska policija v vsej držvi.

6. Z ozirom na obupno stanje, v katerem se nahajajo ženske srednje šole v največjih mestih države, se zahteva, da se unesejo v letošnji budžet zadostne svote za nove zgradbe.

V javnem predavanju je ga. Albala, profesorica iz Beograda, s prepričevalno besedo opozarjala poslušalke na potrebo vzgoje socialne zavesti. Na mnogih drastičnih primerih je pokazala, kako zlasti naša doba trpi na pomanjkanju socialnega čuta.

Če bo samo to prepotrebno predavanje padlo na rodovitna tla, pa smo lahko zadovoljne.

Evropsko in ameriško stanovanje naših delavcev.

Saj ni čuda, da je med obema v splošnem taka razlika! Povdarjam, da imam tu predvsem v mislih delavski stan, ki tvori večino našega naroda v Ameriki. Ves ustroj življenja tu in onstran Oceana se bistveno razlikuje, zato tudi stanujejo naši ljudje na obeh straneh tako različno. In ne samo življenjski način — tudi življenjski nazor je drugi. To, kar imenujejo v Evropi, zlasti v Sloveniji, danes še „luksus“, to je Američanu že davno vsakdanja potrebna zadeva.

Star rojak v Ameriki mi je nekoč razlagal: „Ko smo v vaški koči doraščali mnogoštevilni otroci, smo se v najmlajši dobi preselili iz zibelke kmalu na slamnjačo, kjer se nas je valjalo najmanj troje, da, celo štirje na eni postelji. Čez par let smo se preselili že v hlev ali na skedenj, pozimi kar na peč. Da nam teh prostorov ni zračil drugi kot slučajni veter, ki je pihal skozi špranje, si lahko mislite. Naša „posteljina“ je bila star oguljen suknjič, ki smo ga stisnili pod glavo. Pri sosedovih, ki so bili imoviti, pa so domačim sinovom pogrinjali po senu celo s plahto in debelo domačo rjuho.

V „hiši“ t. j. največji sobi, stoji še sedaj po kmetih navadno le ena postelja, a v tesni kamrici druga. Na teh dveh posteljah počiva tri, štiri, celo pet družinskih članov. Navadno staniši in hčerke. Vsa sreča, da na deželi nimajo nakopičenih tovarn in vživajo svež zrak, čim pomole glavo iz hiše!

In kuhinje na kmetih? Ponekod so to veže s starinskimi ognjišči in kotli pod sajastim stropom, ali pa se žrtvuje zato kak manjši prostor poleg „hiše“, kjer so naše matere pristavljale lonce še z burkljami v peč in pihale v žerjavico, dokler niso med dimom in pepelastim prahom mukepolno pripravile skromnega kosila. Ali smo se smeli čuditi, če pri takem križevem potu naše kuharice takrat niso mogle daleč preko zelja, repe, žgancev in krompirja? — Zdaj si menda že tudi po deželi pomagajo kaj več z vzdanimi ali železnimi štedilniki, v kolikor jim to revščina dovoli.

Čez par let sem odšel v mesto učiti se rokodelstva. Pri mojstru smo spali štirje v delavnici na lesenih podstavkih, ki smo si jih pripravili za postelje. Domača dva sinova — študent sta spala v temačni kuhinji, ki je predstavljala najslabši del mojstrovega stanovanja, dasiravno je prebila družina v njej skoro ves dan in študenta še noč. V sosedni sobi pa je spalo na treh posteljah ostalih pet rodbinskih članov. Pripomnim, da je veljal moj mojster za dobro situiranega in solidnega moža, ki je za tiste čase prav lepo zaslužil. Privoščil si je lahko vsak dan po večerji vsaj $\frac{1}{2}$ literčka „dobrega“, ob nedeljah pa je napravil z vso družino izlet v okolico: po zimi na klobase, poleti na piščance, ki so jih do večera pošteno zalivali in se včasih vrnili kar s fijakarjem v mesto. — Kadar je sklenil kako kupčijo, so jo tudi temeljito zalili. Vse to je moralo biti in se jim še sanjalo ni, da bi se dalo brez tega morda tudi dobro živeti in najbrž — lepše stanovati. Ko mu je nekoč žena omenila nekaj sličnega, se je zadril nanjo: „Kakopak, samo za zid bom garal! Poglej te in te — v vlažnem stanujejo, po zidu teče v tisti kuhinji, kjer živi osem ljudi!“ — „Pa tudi otroke poglej, kako hirajo. Drug za drugim postajajo škrofulozni. No seveda, za stanovanje nimajo denarja, kvarta pa on lahko, in napijeta se oba tudi lahko po parkrat na teden.“ — — — Navadna zgodba.

Minilo je nekaj let. Postal sem pomočnik in se kmalu odločil, da poskusim še v tujini. Dobil sem dobro nameščenje v glavnem mestu in prilično stanovanje pri neki likarici. Bila je to snažna, toda tesna kamrica z malim okencem na hodnik, kjer so ves dan likali in je bil zrak vsled pomanjkljivega zračenja od oglja tako prepojen, da sem se zbudil vsako jutro z večjim glavobolom. Moji tovariši so stanovali še slabše. Iskal sem zopet drugod in se prepričal, kako malo važnosti se polaga v delavskih družinah na higijenično urejeno stanovanje in koliko drugih stvari se zdi ljudem za življenje važnejših, kot pa je prevažna zadeva bivališča, v katerem nam poteka tri četrtine življenja.

Mislite si moje začudenje, ko sem dospel v Ameriko! Ko so mi pri sorodnikih odkazali takoj ob prihodu lično sobico ter mi ponudili kopel v domači kopalnici, sem bil prepričan, da je moj bratranec zadel v loteriji ali pa izkopal zaklad. Saj živi „nobel“ kot kak milijonar — sem si mislil —, kar pet sob ima in kopalnico, ki je pri nas ne premore vsa vas z župnikom vred — kaj župnik, še trški glavar je nima! No, domov pa pisari, da je delavec v neki tovarni! Kar zamalo se mi je zdelo, da sem se še jaz dal „potegniti“ in sem govoril, da imam bratranca — delavca v Ameriki. Tako neprijetno je delovala ta velika sprememba name, da sem ga v zadregi začel vikati, ker sem se čutil silno revnega in nerodnega pred njim, ki ima še lepše stanovanje kot doma naš glavar. To so se mi smejali! — Meni pa ni bilo do smeha, ko sem drugi dan videl sorodnika vračajočega se iz tovarne. Tako torej! V platneni delavski obleki, zaprašeni in polni oljnatih madežev, z vsemi znaki delavskega trpina na rokah in na obrzu je prestopil domači prag. Izginil je kar v kopalnico. Čez ¼ ure se je vrnil umit in preoblečen — gospod bratranec! Mimogrede: Trikrat na teden je posečal večerne šole in čez osem let je napravil inženirski izpit. Par let zatem je kupil vilo v elegantnem mestnem okolišu ... Drugi njegovi tovariši niso bili tako srečni, skoro vsi pa imajo hišice, kot jo je imel moj bratranec.

Ko sem sam začel skušati trdo tovarniško delo, sem kmalu razumel, da ne bi dolgo tlačil ameriške zemlje, če bi stanoval v slabo zračni in nesnažni luknji ter si „boljšal“ življenje le z alkoholom. Tudi moja Urška je bila teh misli in svoje prve prihranke sva spremljala s tiho željo, da bi stanarino prav kmalu lahko spremenila v odkupnino za hišico, v kateri sva stanovala. — Z leti se nama je uresničilo tudi to hrepenenje. Če Bog da, se bova še enkrat selila v čisto nov dom.“

Začudila sem se: „Kako? Saj je vaša hiša še prav lična in tudi trdna.“

„Je že, nič ne rečem. Ampak veste, Amerikanci nismo tako, kot ste Evropci, ki stanujete lahko do smrti v enem stanovanju. Pri nas tega ne zdrži, kdor ima količkaj pod palcem. Veste, moja Urška ne zdrži več“ — je potolažil ženo — „da bi nas imeli za berače, zato hoče „premfat“ v nov haus“ — „O ti grdoba“, mu požuga žena, „saj ni res! Le centralno kurjavo bi rada imela na topel zrak namesto na vodo — cenejše je. Ampak pri nas se take predelave ne izplačajo, hiša se proda pač manj izbirčnemu in se sezida nova. — Saj ti tudi svojega avta ne daš popravljat, ampak si kupiš vsakih par let novega,“ mu je še dodala kot dokaz nujnosti svojega predloga.

„Čakaj, kmalu jim bom prestar v tovarni, in takrat me bodo odslovili, pa ne bom več rabil avta. Namesto gasolinovega smradu se bom raje za zajtrk najedel domačih žgancev, in še spal bom lahko vsaj do 7. ure,“ je odgovoril z neprikrito trpkostjo.

Prepričala sem se, da sta imela oba prav. Redki so tam naši premožnejši rojaki, ki bi svojih domov še ne bili premenjali. Tudi ta reč je v Ameriki pod-

vržena modi kot pri nas obleke in klobuki. Kdor si ne more ali noče kupiti novotarij, nosi pač modo prejšnjega desetletja. Izjeme so le stari naseljenci v centru, ki imajo trgovine ali druge pridobitvene vire v hiši ali bližini. Ti pa menjajo vsaj pohištvo večkrat kot pri nas v Evropi.

Rojak se je smejal, ko sem se čudila, da se tako radi selijo. „Vidite, vi se čudite nam za eno, mi Vam za drugo. Ko sem lani obiskal svoje sorodnike v Evropi, se nisem mogel načuditi, zakaj tekajo brezposelne ali slabo plačane hčerke obrtnikov ali rokodelcev v svilenih nogavicah in najmodernejših oblekah — ali, kakor jim pravite tam: „kreacijah“ — po promenadah; zakaj njihov očetje toliko dnevnega in nočnega časa lahko presede v gostilnah in tožijo o slabih časih in zabavljajo, v kakšnih luknjah morajo stanovati. Zakaj vse to, ko bi si sami lahko izboljšali, če bi vzeli na eni strani proč, kar se da utrpeti, ter bi priložili na drugi strani? Brez svile in vinčka boš vseeno zdrav, brez čistege in zračnega stanovanja pa ne.

Tudi na deželi so strašno tožili o revščini. Vsililo se mi je vprašanje, ko sem jih opazoval: „Odkod pa imajo ljudje denar za pijačo, da se ob nedeljah včasih vidijo vprav živinski prizori po krčmah? In tepeži, uboji kot posledica čezmernega pitja? Kdo plača vse to? Če bi se ti nesrečneži zadovoljili le s polovico alkoholnega vživanja, drugo polovico pa prihranili, koliko ljudi bi imelo lahko prijetne domove namesto razdrapanih bajt! Res ni dosti, če spraviš vsak teden enega „kovača“, toda čez dve leti bo skoro tisočak, za katerega boš kupil materi ali ženi potreben štedilnik in jo obvaroval marsikatere bolezni (na obeh i. t. d.).

Tako smo delali mi v Ameriki. Nihče ni imel takoj vsega v izobilju. Tako trdo smo delali, da sem dostikrat vzdihnil: Oh, če bi v starem kraju tako gural, bi imel lahko tudi tam Ameriko. Pa veste, kako sem bil neumen? Mislil sem, da je poniževalno, če bi bil doma prijel vsako delo in da bi se bili ljudje zgražali. No — Amerika me je naučila drugih molitvic. Tukaj velja pravilo: čim bolj boš delal, več boš zaslužil, čim bolj boš varčeval, več boš imel za stara leta, ko ne boš mogel več delati. Kogar pa je sram delati, ali če ni zdrav kot dren, tak naj ne hodi v Ameriko. Bo izguba! Tu smo pri delu vsi hlapci, pri počitku pa vsi gospodje! Prijeten dom pa je naša družinska sreča in pogoj našega zdravja. Moderna tehnika je oskrbela našim ženam v kuhinji vse udobnosti, ki jih nudita elektrika in plin, tako da so lahko brez škode za svoje živce gospe in služkinje ob enem. Naše sobe in kopalnice se zde mojim sorodnikom v Sloveniji nepotrebno razkošje — a meni ne. Veste, tu so dragi zdravniki in zdravila, še bolj pa smrt, zato skuša imeti vsak „apoteko“ kar doma, se hudomušno nasmeje možakar in doda resno: — „in našim otrokom bo treba krepkega zdravja, da bodo zdržali v službah, saj vidite, da se brezposelnost širi kot kuga in požira milijone onih, ki prezgodaj onemorejo.“ Med najnovejšimi je, žal, tudi že nekaj takih, ki umirajo za „prohibicijo“. Saj ne razumete. Tudi Amerika ima močna vina.“

Tako sodi ameriški delavec, ki že davno več ne imenuje modernega stanovanja „luksus“, temveč samo svoje človeško pravo, ki si ga je prislužil z neumornim delom. Ženi ameriškega pridobitnika še na misel ne pride, da bi se sramovala svoj s trudom pridobljeni dom sama poribati ali opravljati druga dela, ki so jih včasih naše imenitnejše gospe imele za poniževalna. Za seboj in za svojimi dragimi počediti in jim postreči, kakšno ponižanje je to? Varčevati tam, kjer lahko prihraniš, (četudi malo, a vendar nekaj in tekem let — precej!) žrtvovati pa tam, kjer družini in sebi lahko koristiš na zdravju. Saj naše zdravje je kapital, ki se najvišje obrestuje.

„Rajska ptica“.

„Rajska ptica“ je naslov nove drame mladega pisatelja Maksa Šnuderla. Vprizorili so jo lani v Mariboru, letos v Ljubljani. Zanimivo je, da so jo Mariborčani režirali simbolno, Skrbinšek v Ljubljani pa naturalistično. Kateri način bolj ustreza značaju drame? Po mojem ni mogla delu pomagati do učinka niti ta ali ona zamisel režije, niti igralci — ki so bili v Ljubljani vsi izvrstni —, ker jedro samo ni zgrajeno na trdni osnovi.

Štiri osebe stopijo na oder: France, ki je bil takoj začetkom vojne uradno proglašen za mrtvega, a je v resnici prišel v rusko ujetništvo in se je sedaj po več letih vrnil; Breda, njegova žena, ki se je kot vojna vdova kmalu poročila; Tone, drugi njen mož, podjeten gospodar; Ivanka, sestra Francetova.

Pisatelj je hotel predočiti na odru dva svetova: Franceta in Ivanko kot tipa predvojne duševnosti, Bredo in Toneta kot produkta vojne dobe. Avtor sam se postavi za zaščitnika starejše duševnosti, ki naj bi bila prožeta z neoporečno etiko, z ljubeznijo do doma in žene, in ki mora propasti kot žrtev povojnega materijalizma, čeprav v bistvu samem zmaga. Gledalec pa ne more čutiti teh dveh svetov, pred očmi mu raste in se razgalja slika enega samega sveta, ne predvojnega ne povojnega — slika brezobzirnega egoizma! Zato ni v igri ene osebe, ki bi nas mogla pridobiti. Saj so vsi stirje najizrazitejši sebičnejši, ki razen sebe ne vidijo na svetu nikogar drugega.

France se je bil malo pred odhodom na vojno srečno poročil. V ujetništvu se mu je neprestano belila v spominu rodna hiša z ljubljeno in ljubečo ženo Bredo ter plemenito sestro Ivanko. Ko se sedaj vrne domov kot živi mrtvec, obstane pred nepričakovano spremembo: žena ga je bila kmalu pozabila in se kot vdova drugič poročila; novi gospodar je spremenil prejšnji skromni dom v visoko zgradbo; le materina družinska soba in čuvstvanje sestre Ivanke je nespremenjeno. Francetova duša razočarana ostrmi ob tej spremembi kakor pravljični menih, ko mu je nehala peti rajska ptica... Njegova visoko etična (!) duša hoče vendar zmagati: zopet zahteva zase dom in ženo! Kaj mu mar, da se mu je mlada Breda izneverila zato, ker je bil mrtev; da je njen mož dvignil gospodarstvo v zavesti, da je to njegova last; da ga Breda več ne ljubi, in konečno — kaj mu mar, da razdere srečno družinsko življenje in vzame otrokoma mater! Vse to ni nič v primeri z njegovo veliko ljubeznijo do nekdanjega doma, ki ima korenine tu, in do žene, ki je v osebi Tonetove Brede. Ta ljubezen, ki je v bistvu izraz največjega egoizma, žene Franceta tako daleč, da pogubi vso družino in še sebe. Ko vidi, da mu prizna sodišče hišo in ženo, se mu počasi odpro oči, da je ta hiša še nekaj drugega kot samo njegova rodna hiša in da sedanja Breda ni več njegova nekdanja zvesta Breda; Pa se ustrelj. Njegova smrt seveda ne bo mogla zaravnati prepada, ki ga je izkopal: Breda in Tone sta v vsem tem boju razgalila drug drugemu svoji plitvi materijalistični duši in se odtujila za vedno, otroka izgubita mater! France, ta mehka duša, ki se ob pogledu na sliko svoje matere in na družinsko mizo topi v razneženju, ne more videti v Bredi matere Tonetovih otrok! Inteligent in etično visoko stoječ človek — kakor ga hoče predočiti pisatelj, — bi moral ljubezen do doma pač drugače pojmovati kot priprosti pohlepni kmet, ki vidi ves zmisel svojega življenja edino v posesti zemlje! Leta v ujetništvu so zanj pač pomenila zastoj v življenju, vse njegovo bitje in žitje je bilo v spominih in hrepenenju po domu; hotel je nadaljevati življenje tam, kjer ga je prekinil ob odhodu. Breda in Tone pa sta živila doma, kjer življenje ni moglo imeti zastaja. Le malo je bilo takih žensk, ki so mogle ostati žene svojemu

mrtvemu možu. Bile so to samo one, ki so imele od tega korist, in pa tiste — redke —, katerih ljubezenski odnos do moža je bil prožet z onimi edinstvenimi duhovnimi doživetji, ki omogočajo ženi samo eno ljubezen in jo vzdrže tudi preko groba.

Ivanka, ljubeča čuvstvena sestra, tako visi na domu, da niti službe ne sprejme, ker bi morala potem zapustiti dom. Raje živi v rodni hiši, kjer čuva in poživlja spomin na umrlega brata. Ne zaveda se, da je baš radi te svoje ljubezni kakor zli duh v družini. Ta ženska je tipična slika onih sester, ki s svojo strogo zvestobo in navezanostjo na svojce tako strašno grene življenje okolici. Koliko podobnih primerov poznamo po družinah: mož in sestra sta si duševno sorodna, tesno sta navezana drug na drugega; v tem pa tako pristranska, da poleg njiju čisto ni prostora za tretjo osebo, za ženo! Najboljša žena postane lahko žrtev najboljšega moža ob najboljši sestri. Ivanka neprestano očita Bredi, zakaj se je izneverila spominu moževemu in se drugič poročila — zakaj mu ni ostala zvesta kakor ona? Ne vidi pa, da je razlika med ženo in sestro. In končno, čemu se je Ivanka odrekala? Čuvala je spomin na brata, poleg tega pa je vendar živela svoje žensko življenje in vračala ljubezen svojemu zaročencu.

Gabrijelčičeva — izvrstna Breda.

Pisatelj je tudi hotel pokazati Ivanko kot osebo, ki edina daje otrokoma toploto družinskega življenja. K njej se otrok — zelo prisiljeno! — zateka po pravljice. Pa kaj mu pripoveduje? Pravljičico o rajski ptici in menihu — svojem bratu. Le nanj misli in nič je pri tem ne moti dejstvo, da bo ta nedolžni otrok žrtev rajске ptice in po njej hrepenečega meniha!

Breda, žena Francetova in Tonetova, je ženska z izrazito spolnostjo, neznačajna in polna predsodkov. Ljubezen do otroka in do moža ji je tuja. Tone je hladen računar in materijalist. Vendar ju ne moremo tako in zato zaničevati, kakor bi pisatelj rad. V obeh najdemo nekaj realne opravičbe: Breda se je poročila v zavesti, da je vdova, Tone istotako in pri gospodarstvu se je tudi trudil ter marljivo delal pri vsem svojem pohlepu.

Čudno tudi: otrok je v drami tisto nedolžno žrtveno jagnje, ki ga nihče ne vidi in ne ljubi in mu je pisatelj položil v usta moledovanje za pravljico le zato, da more ob njej rasti sentimentalni in egoistični junak France, padati pa njegovi lastni roditelji. Nihče nima za tega otroka pomilovalne besede, še manj pa dejanja!

Ob letošnji vprizoritvi je neki kritik napisal: „Otrok sam je simbol one bodoče generacije, ki se v življenju ne bo bavila samo za svoj materialni obstanek, temveč bo hrepnela po „pravljici“, po vsem, kar je neskarjenemu človeku — lepota.“

Ali mene je strah pred tako „neskarjenim“ človekom, kajti gorje onemu, ki ga bo — morda celo nevede in le po neizprosni življenski nujnosti — malo

motil v tej pravljici! Rajska ptica, ki bo pela pravljico bodočemu človeku, bo pač morala zajemati svoje glasove iz takih strun, da bodo mogli ob njih živeti tudi drugi.

* * *

V prvem dejanju se je drama dvigala od prizora do prizora in ko je občinstvo priklicalo v odmoru avtorja pred zaveso, je bil v navdušenem pozdravu tudi izraz onega globokega dojma, ki ga vzbuja v gledalcu prava umetnina. Toda po zadnjem dejanju smo šli iz gledališča hladni in prazni kakor po filmu, ki je prikrojen le za oko ali za limonadne solze. Najgloblje strune naše notranjosti so ostale nedotaknjene, ker ni bilo v drami tiste absolutne umetnosti, ki seže človeku v najtajnejše globine duše in ga zdrami, da pogleda vase in najde v sebi soroden odmev, ob katerem se ali razneži ali zgrozi — v lepoti in etiki dosega umetnost svoj zmisel.

ZORANA:

Ob zatonu.

*Že dolge sence stezajo ciprese,
k zatonu trudno solnce se podaja,
a meni zdi se, da po beli poti
sem od cipres spel znan obraz prihaja.*

*Vzdrhtele v vetriču so gladijole,
ponosne dali je zatrepetale,
med vonjem rožmarina in resede
spominov ladjice so priveslale ...*

*A tam v daljavi solnce poljubilo
je rani grob — in za gore vtonilo ...*

ANDREJA VERA:

Krizanteme.

*Z mehko roko je budilo toplo novembersko jutro krizanteme iz sna:
„Pozdravljene, sestrice! Žetev za praznik grobov je minila. Sedaj ste varne.“*

„Žetev je minila in me smo varne in ni se nam več bati samotnih grobov!“ Lice tesno ob licu so se budile in si šepetale veselo novico.

„Hu, trohnobi delati družbo!“ — se je stresala velika belolista med njimi. — Ali me ni škoda? Glejte me, kako elegantna, kako velikolepa sem! Ustvarjena sem, da krasim gumbnico lepega fanta, ko povede prvič na ples svojo izvoljenko. Ah, kako bo lepo, ko se bo nežno sklanjala k njemu in bova le ona in jaz čuli besede svete, čiste ljubezni. Sestrice, sestrice, kako bo lepo!“

„Me tudi tako, me tudi! Ah, kako bo lepo!“ — je cingljalo v zboru.

In zgodilo se jim je po želji. Prišel je vrtnar, najlepše izbral in jih prodal za plesni večer. Krasile so gumbnice gosposkih plesalcev.

Toda kar so krizanteme videle tu in kar so slišale, jih je umorilo. Prerusnilo jim je srce spoznanje, da je trohnoba živih strašnejša od trohnobe mrtvih.

IZVESTJA

Josipina Bramowska. Poljske socialne delavke izhajajo iz vseh slojev; vendar je umevno, da tvorijo večino izobraženke in da so kmetice zastopane v manjši meri.

Josipina Bramowska pa je osebnost sama zase, ki ima velik vpliv med seljakinjami v Gornji Sleziji. Rodila se je v borni vaški kočici, edini vir njenemu znanju je bila osnovna šola v rojstni vasi. Kakor njene tovarišice tako se je tudi sama že v mladosti oprijela vseh del na polju in pri gospodarstvu. Pri tem pa ni

kakor druga dekleta omejila vsega svojega zanimanja in skrbi le na svoje dolžnosti, nego je živela tudi drugo, notranje življenje.

Se kot mati peterih otrok se je zavzemala za socialno in politično delo ter je ustanavljala učne krožke za kmetijske žene. Ustanovila je takoj „Društvo poljskih žen v Gornji Sleziji“. To je močna in važna organizacija, pomembna po svojem načrtu in po številu članic. Kot društvena predsednica nadaljuje svojo nalogo in ne prestando pridobiva nove članice. Lani je imela ta organizacija 12.000 društvenic, povečini kmetic in rudniških delavk.

Bramowska je znana med feministkami in često jo vabijo na kongrese. Toda vsega se udeležuje v priprosti obleki in ostaja vedno enaka: njeno domače življenje se niti za las ne spremeni in njena zunanost predstavlja pravo ženo s kmetov. Vedno je v svojem narodnem kroju, priprosto in pohlevno je njeno vedenje. Vsako srce si pridobi s svojim patriotizmom in često se ji posreči, da s svojim nastopom in z zgovornostjo prepriča najtežje malodušneže. Kakor je ona vsa priprosta, tako je priprosta tudi njena beseda, ki je često vzeta iz starih poljskih narečij. („Femme Polonaise.”)

Neprilike noseče žene.

Jutranje bližvanje. Posebno prve mesece nosečnosti ženska često bljuva. Komaj vstane, pa se ji obrne v želodcu. Nekaterim pomaga, če izpijejo v postelji čašo mleka ali kave, še malo poleže in potem vstanejo. Dober zrak, lahka hrana, mnogo sadja in zelenjave, morda nov način prehrane, vse to vpliva ugodno na tek. Če bližvanje s četrtrim mesecem ne preneha ali pa ako bi poleg bruhanja močno bolela glava ali bi se pojavila omedlevica ali podplutbe na licu, tedaj je treba k zdravniku!

Zapeka je tudi neljuba posledica nosečnosti. Plod pritiska na prebavila, posebno na črevo in hrana zastaja v njem. Pravilna hrana, redka in sveža, sama pripomore k dobri prebavi. Je pa jako potrebno,

da se čreva pravilno prazni. Gibanje, tople sedečne kopeli učinkujejo dobro. Najprimernejša toplota vode je 35°C. Višja temperatura lahko povzroči splav! Če si ženska ne more urediti prebave s hrano in z gibanjem, naj vživa lažja umetna čistila, n. pr. odvajalne čaje („planinka“), kroglice in drugo, kar se dobi v lekarni. Ne sme pa jih jemati pre pogosto in tudi ne vedno istih. Bolje je, da večkrat menjava.

Napenjanje je tudi neprijetno. Navadno povzroča pline hrana: fižol, trdo kuhana jajca, zelje v katerikoli obliki, ohrovt in sploh zelju ali fižolu sorodna zelenjava. Noseča žena naj se zato teljedi izogiblje.

Nabrekli žile. Plod pritiska na žilne stene, žile se zože in kri se ne more redno pretakati in zastaja po žilah. Posebno vidne so te žile na nogah. Večkrat ostanejo ženski za vedno; niso redki primeri, ko se razvijajo dalje in postanejo lahko nevarne. Nekaterim ženskam tudi zatečejo noge v nosečnosti. Edini pripomoček je pač redna prebava, da vsaj še črevo ne pritiska na žile, tudi masaža je dobra, ne preveliko utrjevanje in dovolj počitka, pa o hlapne podveze. Proti koncu nosečnosti pritiska plod tudi na mehur in na pljuča. Ženska mora neprestano na malo potrebo, dihanje ji postaja težje, posebno v postelji. Napačno bi bilo, če bi siloma zadrževala vodo. Dihanje olajša pravilna obleka in visoko zglatje. Po porodu bo vse to itak prešlo samo od sebe. Prav tako tudi pege po obrazu, močne črte v licu, gnus pred nekaterimi jedmi in pretiran tek do drugih jedi. Nosečnost ni bolezen, pač pa izredno stanje, ki je vsekako v zvezi z dobrim porodom. Življenjski način in zdravje materino sta velevažna pogoja za zdravje otroka. Čim lažja in zdravejša je nosečnost, tem zdravejša in razvitejša bo dete, pa tudi mati sama se bo po porodu hitreje popravila, ker se ne bo poznala v telesu oslabeledost radi težav v nosečnosti.

Čiščenje z bencinom. Prav lepo se obleke čistijo z avtomobilskim bencinom. Pripravi si primerno veliko skledo, položi vanjo obleko, krilo ali kar hočeš oprati, in polij po njej bencin. Potrebuješ ga toliko, kolikor zahteva blago, 1 liter ali še več. Potem pa stiškaš tkanino, posebno na umazanih mestih. Čim močnejše je blago, tem močnejše ga lahko stiškaš. Sedaj pokrij blago v skle-

di z vlažno gosto ruto, da varuje bencin pred izhlapevanjem, in pusti tako ves dan ali vsaj čez noč. Potem blago lahko ožmi in ga obesi, da se posuši in izhlapi duh. Viseti mora nekaj dni. Če bi se pokazala kje bela lisa, jo izkrtači s ščetko. Sploh je dobro, da okrtačiš blago, predno ga likaš. Pri tem pranju ne trpi barva, celo gube ostanejo, kakor so bile.

Gošča od kave je izvrstno čistilo za stekleno posodo, ki je postala motna. Kolikor mogoče svže goščo deni v posodo, katero hočeš očistiti, in prilij nekoliko mrzle vode. Sedaj posodo dobro tresi, da se odrgne motna prevlaka, potem pa še izplahni v mlačnih vodah.

O kraju, o katerem ne govorimo. So zavede, o katerih nikoli ne govorimo, oziroma ne pišemo. In to zato — ker se ne spodobi! N. pr. o stranišču! (To je velika napaka.) In vendar je potrebno tudi o tem kraju marsikaj povedati. Saj je to ogledalo hiše: „čisto stranišče — čista hiša; zanemarjeno stranišče — zanemarjena hiša!“

V neki ugledni gostilni na Koroškem visi v stranišču velika lesena tabla. Na tabli sta naslikana lep pes in velika mačka — oba v pozji, ko se trudita zabrskati za seboj „sled“... Pod njima je natiskano z velikimi črkami: „... in človek!“

Vprašala sem gostilničarja, kaj to pomeni. Namuzal se je in pojasnil: „Pes in mačka lepo „pospravita“ za seboj, človek pa...“

In sva šla še doli k skednjem.

„Oprostite, gospa, tu je pa za posle!“ In odprl je stranišče. Lepo urejen prostorček, snažen in čist. „Tudi tu je visela tabla s sliko in napisom: „Ta prostor ni svinjak, toda, kdor ga zapuščja ponesnaženega, je —.“ Namesto besede, je bila naslikana velika — svinja.

In še to mi je rekel gostilničar: „Pomnite, gospa, hlapec in dekla, ki na tem kraju ne pazita na red, sta v vseh stvareh površna. Tako me je poučil stari knez Hugo Windischgrätz, ko je bil nekoč tu na lovu. — Pa res takrat po teh-le prostorih pri nas ni bilo kakor treba. In knez se je zelo raztogotil. „Veste, gospod gostilničar, mi je rekel, kar se teh-le prostorov tiče, moram reči, da prične človek šele pri grofu. Kar je manj, je s...“ Od takrat se tako brigam tudi za te prostore.

„Pa kaj zaležejo „svarila“?

„Zaležejo, zaležejo!“ se je smejal čudak. „Kdorkoli pride, se zanima za table. In nehote pazi na red, četudi ga od doma morda ni navajen.“

Zelo všeč mi je bil mož, ki na tako radikalen način pospešuje to za ljudsko zdravje tako važno kulturo.

V marsikateri na videz čisti hiši bi bilo treba obesiti take table!

Pa s to stvarjo je pravzaprav tako, kakor pravi Francoz: „Poiščite žensko!“

Da, poiščite ženo, mater, gospodinj! Te imajo v tem pogledu prvo besedo! Matere naj že v zgodnji mladosti navajajo svoje otroke na snago in red v stranišču. Posebno na dečke je treba paziti in ne popuščati, kadar ponesnažijo stranišče in pustijo, češ: „bodo že ženske počistile!“

Ne prizanašajte! Sicer postanejo iz malih razposajencev pozneje brezobzirneži, ki jih ne bo sram pustiti za seboj ponesnaženo mesto.

Služkinje, pa tudi gospodinj, žene in matere, ki opravljajo hišna dela, veliko trpijo vsled nemarnosti in brezobzirnosti družinskih članov, ki niso „grofi“. In same so si spletle šibo, ker niso znale privzgojiti deci smisla za snažnost.

Dandanes je glede higijene že nekoliko bolje: imamo stranišča na vodovod. Vendar manjkajo v teh prostorih še posebni vodovodi, kjer bi si človek lahko umil vsaj roke.

Turki so gledé snage v stranišču daleč pred nami. Turek se namreč po vsaki „potrebi“ umije.

Pri nas pa že tako zgodaj — časih že v drugem letu — pričnejo matere opuščati pri svoji deci to važno higiensko potrebo.

Da, iščite žensko! Naloga ženstva je, da vzgoji človeka-grofa. S tem bo čudovito veliko pripomogla k pobijanju bolezni in k splošnemu izboljšanju ljudskega zdravja.

M. Kepa.

Dovolj spanja je glavna potreba za gospodinj. „O polnoči ležem, ob štirih vstanem“, nam pove večina gospodinj. Pa še teh par ur spanja motijo otroci, skrbi, preutrujenost, hude sanje. Izmučena hodi gospodinja spat, izmučena vstaja. Telo peša, duh izgublja svoj polet, zgodaj prihaja starost. Koliko žená izhira tako. Pa pravi vsaka: „Moram sama“. Ta se ne more zanesti na posle, druga dela sama, ker si ne more vzeti pomoči. Ko pa pride bolezen, potem naredi lahko drugi vse! Gospodinja mora varovati svojo moč, dokler je ima kaj. Urediti si je treba čas in delo tako, da bo dovolj spanja. Mlade gospodinj pravijo: „Zdaj moramo delati,“ pa ravno mlade se je prevečkrat pokvarijo, ko nimajo ob gotovih časih potrebnega počitka. Žensko telo je pač tako. Posledica premalega spanja je zgodnje pešanje, prezgodnji ponesrečeni porodi. Ali mati-gospodinja, ki skrbi za svoj počitek, skrbi tako za red svoje družine? Ko skrbi za zdravje svojih hčera, skrbi za zdravje prihodnjega rodu.

„Še tisto malo spanja, kar ga imam, je nemirno.“ Majhni otroci se navadijo na red in dajejo po noči mir, če niso bolni seveda. V zatuhli sobi in postelji je spanje nemirno.

Dobro presolnčena posteljnina, prezračena soba pomagata do mirnega spanja. Premrzla postelja prežene spanec, tako tudi poletna vročina. Pod vlažno mrzlo odejo izgubi telo dosti toplote, ker mora pregreti posteljnino, zato je treba sušiti in segreti posteljno, v drugo. V vročini pomaga, če razvesiš po spalnici kako mokro rjuho ali postaviš škap vode v sobo. Želodec in prebavila tudi odločujejo, kako bomo spali. Veliko gospodinj ima navado, da si poplakne zvečer usta s kavo ali močnim čajem. Bolje je kupica čiste mlačne vode, oslajena umiri živce še bolj. Gospodinja, ki dolgo čuje, postane lačna, vžije kaj in potem ne spi, ker ima želodec rad po noči mir. Pride tudi čas, ko škoduje ta in ona jed zvečer, ta ne prenese solate, druga ne mesa. Kdor ve, kaj mu škoduje, se more pač ravnati po tem. Večerja naj bo po možnosti zgodnja in lahka. Dve uri predno greš spat, in če je še več časa vmes, tudi ne škoduje. Čitanje v postelji ne pomaga do počitka, ampak utruji živce in razburi kri. Skrbi nas napadajo najraje v postelji, zamotana vprašanja se nam vrstijo. Pa zadosti je dan dolg za skrbi. Izročimo jih previdnosti in skušajmo izrabiti noč in počitek, ki nam ga ne more nadomestiti popoldanski — če si ga privoščijo gospodinja.

Kako spravimo kamen iz kotla. Od vode, posebno od trde, se naredi po kotlu in po drugi posodi trda bela prevlaka. Kotel, ki je obložen kar na debelo, se ogreva bolj počasi, pa prevlaka izjeda kotlu stene in dna. Kotel je treba izredno zdrgniti s soljo in kisom, potem se ne bo naredil kamen. Kjer pa je, vzemi toliko solne kisline kolikor vode in vlij v kotel, stresaj kotel, drgni s krtačo in izplakni z vročo vodo. (Solna kislina izje vsako tkanino, treba je ravnati previdno ž njo, da ne pride v oči ali na kožo).

Kako se poizkusi voda, če je dobra ali ne? — Vodo, katero hočeš preizkusiti, deni v stekleničo, dodaj ji košček sladkorja ter nato zamaši steklenico. Pusti jo nekaj dni na svetlem. Ako dobi prej čista voda mlečnato barvo, potem gotovo ni dobra.

* * *

Svilene obleke in cestni šum. V Ameriki so ugotovili, da je ženska moda kriva, če je po cestah in lokalih toliko oglušujočega šuma in hrupa! Da ga namreč povzročajo svilene obleke! A ne s svojim lastnim šumenjem in sršenjem, saj je vendar svila tako mehka in nežna; nekaj drugega so dognali znanstveniki. Svila ima to lastnost, da izredno dobro odbija zvočne valove, volna jih pa vsrkava. Cestni ropot se tedaj odbija od svilenih oblek in ostane zato močan; če bi pa bilo na cesti več volnenih oblek, bi se ropot izgubil v volni in bi ne bil tako oglušen!!

Dijetna kuhinja. Na Dunaju so jo otvorili pod imenom: Prva dunajska sanitetno-oblastvena koncesijonirana dietna kuhinja Diätarium (Wien XI, Köstlergasse 10). Voditeljico so izobrazili priznani strokovnjaki in bo pripravljala vsako jed po zdravniških navodilih. Tako se bodo lahko držali dijete vsi tisti, ki je ne morejo imeti doma iz katerikoli vzrokov. Kuhajo predpisane jedi za bolnike s sladkorno boleznijo, neslane jedi za bolne na ledvicah, pa za revmatične, za črvesno in želodčno bolne, za slabokrvne i. dr. Prehrana je sestavljena tako, da vsebuje dovolj kalorij, beljakovin, maščob in ogljikovih hidratov. Gosti si lahko naroče jed za katerikoli določeni čas, tudi na dom lahko dobivajo. Dijetna kuhinja je pod stalnim zdravniškim nadzorstvom.

Hitro pripravljena torta. Za navadno velik tortni obod vzemi sledečo maso: 5 jajec, 10 dg sladkorne moke, 10 dg najlepše pšenične moke, ščepec vanilijevega ali limonovega sladkorja za duh. Mešaj rumenjake s sladkorjem, približno pol ure, da se dobro spenijo, potem primešaj še presejano moko in trdo v sneg stepene beljake. V dobro namažan in z moko potresen obod vlij to testo in ga peci 20 minut v pečici, a ne prehudi.

Potem ga pa ali oblij s kakim ledom, ali pa potresi s sladkornim prahom.

To je hitro pripravljeno, okusno in pri nepričakovanih obiskih jako primerno pecivo; tudi jako dobro kot prigrizek k čaju.

Rosandra.

Zajčja ušesa iz testa. Vzemi liter moke, napravi testo s toplim mlekom in z 8 dg margarine ali surovega masla ter malo soli. To dobro obdelaj kakor vlečeno testo. Razvaljaj ga za nožev hrbet debelo in zreži s koleščkom na koščke razne oblike in jih ocvri v vročem olju. Posebno priporočljivo je cvreti v dobrem namiznem olju, ker ni preveč mastno. Ocvrte potresi s sladkorjem in cimetom.

Jabolka v testu. Srednje debela lepa jabolka olupimo, izdolbemo pečke in napolnimo z marmelado (najbolja ribizlova), v katero smo prej umešale nekaj sesekljanih madelnov in rozin. Pripravimo masleno testo, ga razvaljamo, zrežemo na kvadrate in položimo na vsakega napolnjeno jabolko. Potem stisnemo vogličke, da je jabolko lepo zavito, pomažemo z rumenjaki in pečeno

v srednje topli pečici, dokler se jabolka ne zmečajo. Pečene posujemo z vanilijevim sladkorjem.

Kostanj. Kuhaj: najprej ga operi, nalij z mrzlo vodo in kuhaj toliko časa, dokler ni mehak, ko ga pokusiš. Vode mora biti toliko, da je res pod vodo. Kuhaj kostanj damo na mizo ali zavitega v prtčku ali pa kar z vodo, v kateri se je kuhlal; skleda, kjer ga imamo, mora biti pokrita, da ostane vroč. Če se kostanju olupek posuši, se težko lupi. Nikakor ne smemo kostanja zarezati, ko ga postavimo k ognju, ker zaide vodo v jedro in postane vodeno.

Pečen: Najprej mu napravimo zarezo (vodoravno), potem ga stresemo v debelo ponovico tako, da ga je samo ena plast. Ko se peče, ga obračamo. Nemci servirajo pečen maroni s soljo in surovim maslom.

Kostanjev piré: Kostanj skuhaj, olupi in pretlači skozi strojček. V kozici raztopi surovo maslo in stresi nanje kostanj; premešaj, da se pregreje in opeče, pa serviraj.

Cmoki z vodo. Vzemi dva litra moke, polivaj jo polagama z vročo, malo slano vodo in dobro vtepaj. Vtepeno testo deni na ploč in ga zreži v male cmoke. Daj jih v vrelo slano vodo, pusti jih 7 minut vreti in jih ocedi. Medtem pa vzemi žlico masti, prideni dve žlici pšeničnega zdroba in ga pusti zarumeneti. Nato prilij dve žlici mleka in vse to polij na cmoke. Te dobro premešaj in jih postavi za nekaj minut v pečico, predno jih daš na mizo.

Hašé. Košček jeter ali mesa opeci s čebulo. Opečeno drobno sesekljaj ali zmelj, vmes zmelj tudi v trdo kuhano jajce. Prideni še mast od pečenke, soli, popraj, tudi česna gosta, in vse dobro zmešaj, da bo kakor lahko kaša. Ta hašé lahko spraviš za pozneje. Moraš ga pa stlačiti v steklenico, jo dobro zamašiti in kuhati v sopari (v loncu vrele vode) 12—15 minut. Tako kuhaj vzdrži dolgo, ali ko steklenico načneš, moraš takoj vse porabiti. Pripravna jed kot sendvič (namažano na kruh).

Gosposka prežganka. Na maslu ali masti dušimo na kocke zrezano teletino. Potem posujemo z moko, zarumenimo in zalijemo z govejo juho. Pridenemo še zrezanega peteršilja, korenčka, celega popra in košček limone. Ko se vse to dobro prekuha, pobereemo meso iz juhe in jo pretlačimo. Če je meso jako mehko, lahko tudi meso pretlačimo skupno z juho. Naposled pridenemo še zajemačo mleka, v katerem smo dobro žvrkljali en rumenjaki. Jako izdatna juha.

Šublji. Razsekaj jetra in pljuča, nekaj slanine, česna in čebule, primešaj za deseti del kruha, za polovico na mleku kuhanega riža, par rozin, malo majarona in muškata, napolni čreva in kuhaj deset minut. To so stare riževe klobase.

VSEBINA 11. ŠTEVILKE:

OBRAZI IN DUŠE; Jane Addams (Angela Vodetova)	321
GOSPA MARINA. — Nadaljevanje. — (Anka Nikoličeva)	325
KO LISTJE PADA... — Pesem. — (Dora Grudnova)	331
JESEN. — Pesem. — (Li-Tai-Po — Ksaver Meško)	331
DAMA IZ KAVARNE. — (France Bevč)	332
POD VTIŠOM. — Pesem. — (Dora Grudnova)	334
ČTIVO IN NAŠA DEKLETA. — (Marica Bartolova)	335
OBCINSKA NAMEDENKA V BORBI ZA ENAKOPRAVNOST IN PROTI UVEDBI CELIBATA. — (Mila Ocepkova)	336
KONGRES JUGOSLOVENSKEGA ŽENSKEGA SAVEZA. — (Angela Vodetova)	340
EVROPSKO IN AMERIŠKO STANOVANJE NAŠIH DELAVCEV. — (Pavla Lov- setova)	343
„RAJSKA PTICA“. — (Viča P.)	346
OB ZATONU. — Pesem. — (Zorana)	348
KRIZANTEMA. — (Andreja - Vera)	348
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Materinstvo. — Gospodinjstvo. — Kuhinja	349
MODNA PRILOGA. — KROJNA POLA. — ROČNO DELO.	

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—. Za Italijo Lir 20.—, za U. S. A. Dol. 2.—, za Argentino Pes. 4'50, za Avstrijo Sch. 10.—, ostalo inozemstvo Din 8.—
Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ulici 12/II.

Izdajateljica in odgovorna urednica: Darinka Vdovičeva.
Tiskaln. J. Blasnikova nasl., Univerzitetna tiskarna d. d., v Ljubljani.
Odgovoren Janez Vehar.

Najboljši v materialu in najlepši v opremi so
šivalni stroji, kolesa,

„GRITZNER“ in „ADLER“

ter pletilni stroji „DUBIED“ za domačo obrt in industrijo. Pouk v vezenju brezplačen. — Le pri

JOSIPU PETELINCU, Ljubljana

poleg Prešernovega spomenika ob vodi.
Večletna garancija! Zahtevajte ponudbe!

Blago zadnjih novosti v veliki izbiri za moške in ženske obleke, perilo in vse v manufakturo spadajoče predmete ima vedno na zalogi v veliki izbiri in po ugodnih cenah staroznana solidna tvrdka

R. MIKLAUC „Pri Škofu“
Ljubljana

Lingarjeva — Medarska ulica — Pred Škofijo.

Zunanjim naročnikom se na zahtevo pošljejo tudi vzorci v svrhu naročitve.

*Neguj tudi
Tvoje lepe zobe*

da bodo pristojali
Tvojim rudečim
ustnicam in nežni-
ma licama. Upotre-
bljavaj dnevno edino

Sargov
KALODONT
Lepši zobje